

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ

До 215-ої річниці від дня заснування

ХНПУ імені Г. С. Сковороди

Т. М. ХЛЄБНІКОВА

ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Методичні рекомендації до семінарсько-практичних занять для
студентів зі спеціальності 073 «Менеджмент»

ХАРКІВ
2019

УДК 37.091

Укладач: Хлебнікова Т. М.

Рецензенти:

**Гриньова
Валентина
Миколаївна** – доктор пед. н., професор, завідувач кафедри початкової і професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

**Довженко
Тетяна
Олексіївна** – доктор пед. н., професор кафедри початкової і професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

Освітні технології : методичні рекомендації до семінарсько-практичних занять для студентів зі спеціальності 073 «Менеджмент». — Харків : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2019. – 71 с.

Методичні рекомендації розроблено відповідно до вимог підготовки студентів зі спеціальності 073 «Менеджмент» і особливостей організації навчального процесу на засадах кредитно-трансферної системи навчання.

Видання має допомогти студентам у набутті й поглибленні теоретичних знань і розвитку практичних умінь у процесі вивчення навчальної дисципліни «Освітні технології».

*Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
Протокол № 6 від 05.11.2019 р.*

Видано за рахунок укладача

© Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди
© Хлебнікова Т. М.

Зміст

Передмова	4
Зміст навчальної дисципліни за модулями та темами	7
Завдання до самостійної роботи	8
Методичні рекомендації до підготовки до семінарських, практичних занять	9
Семінарське заняття № 1. Стандарти освіти. Освітня програма	10
Семінарсько-практичне заняття № 2. Моделювання соціальних здатностей випускника	32
Семінарське заняття № 3. Семестрово-блочно-залікової система навчання	35
Семінарське заняття № 4. Технології розвивального навчання	42
Семінарське заняття № 5. Сучасні виховні технології	64
Література	70

Передмова

Інтеграція України у загальноєвропейський простір все більш явно ставить у центр вітчизняної системи освіти пріоритет людської особистості. У цих умовах ключовою фігурою стає педагог як носій загальнолюдських цінностей, як вихователь творчої особистості. Складність і неоднозначність змін, що відбуваються у нашому суспільстві, ставлять педагога перед необхідністю ціннісного самовизначення, вимагають від нього реалізації демократичних і гуманістичних принципів у педагогічній діяльності, підвищення рівня його загально-педагогічної діяльності та професійної культури. Все це можна досягти використовуючи в освітньому процесі інноваційні педагогічні технології.

Проблема сучасного розвитку інноваційної діяльності в освіті полягає в підготовці педагогів до роботи в умовах впровадження освітніх технологій в освітній процес закладу освіти та рівнем управління діяльністю педагогічного колективу з питань впровадження інновацій.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є теоретико-прикладні аспекти інноваційної діяльності під час організації освітнього процесу, що передбачає визначення змісту, методів, форм, засобів навчання та виховання.

Метою викладання навчальної дисципліни «Освітні технології» є вивчення сутності, структури та особливостей діяльності керівника закладу освіти в умовах реалізації сучасних освітніх технологій; підготовка студентів магістратури до розроблення авторських технологій та їх упровадження.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Освітні технології» є:

- навчити студентів використовувати схему формування програми навчальної дисципліни, змісту навчання, змісту освіти;
- ознайомити студентів із сучасними прийомами і методами проектування освітньої програми, навчального плану закладу освіти;
- підготувати майбутнього магістра до методично грамотної організації та інформаційно-технологічного забезпечення діагностики якості освіти;
- навчити контролювати в закладах освіти виконання організаційних заходів з визначення змісту освіти, проектування змісту освіти, навчального плану, технологій навчання, проектування структурно-логічної схеми навчання, стандартизації засобів діагностики та технології діагностики якості освіти;
- ознайомити студентів з можливостями практичної реалізації навчання, орієнтованого на розвиток особистості учня за допомогою освітніх технологій;
- навчити здійснювати аналіз необхідних умов впровадження та ефективності дидактичної технології;
- навчити організовувати впровадження нових перспективних технологій навчання;
- розвинути творчий потенціал магістра, необхідний йому для подальшого самонавчання, саморозвитку.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні **знати:**

- стандарти освіти; сутність поняття «освітні технології», «педагогічна технологія»;
- основні ознаки сучасних педагогічних технологій;
- наукові основи педагогічних технологій та їх класифікацію;
- особливості конкретної педагогічної технології.

уміти:

- організовувати впровадження нових перспективних технологій навчання;
- здійснювати аналіз необхідних умов впровадження та ефективності дидактичної технології;
- вести соціально-педагогічні дослідження з проблем навчання;
- контролювати в навчальних закладах виконання організаційних заходів з визначення змісту освіти, проектування змісту освіти, навчального плану, технологій навчання, проектування структурно-логічної схеми навчання, стандартизації засобів діагностики та технології діагностики якості освіти;
- проектувати програми навчальної дисципліни;
- проектувати модель особистості випускника закладу освіти;
- здійснювати організаційні дії з метою створення безпечних та сприятливих умов для здійснення освітнього процесу.

У процесі вивчення навчальної дисципліни «Освітні технології» у студентів формуються такі компетенції:

1. Соціальна компетенція:
 - володіння груповою професійною діяльністю, прийомами професійного спілкування;
 - здатність діяти в соціумі з урахуванням позицій інших людей, брати на себе відповідальність робити вибір.
2. Комунікативна компетенція:
 - здатність вступати в комунікацію з метою порозуміння;
 - вміти спілкуватися усно і письмово.
3. Навчально-пізнавальна компетенція у сфері самостійної пізнавальної діяльності:
 - знання та вміння визначати цілі, планувати, аналізувати, здійснювати рефлексію, самооцінку;
 - володіння вимірювальними навичками під час здійснення моніторингу впровадження дидактичної технології в освітній процес.
4. Інформаційна компетенція:
 - вміння самостійно шукати інформацію, аналізувати, відбирати, трансформувати та транслювати її.
5. Компетенція саморозвитку і самоосвіти:
 - узагальнення власних знань;
 - організація власних прийомів навчання;
 - залучення та збагачення власного досвіду;

- визначення перспективи діяльності;
- співвіднесення теоретичних знань з практикою.

6. Компетенція продуктивної творчої діяльності:

- вміння бачити та формулювати проблему;
- вміння знаходити нові рішення;
- вміння діяти в нестандартних ситуаціях.

7. Полікультурна компетенція:

- вміння толерантно ставитися до культури та традицій інших народів під час вивчення педагогічних технологій країн близького і далекого зарубіжжя;
- вміння проводити тренінги, ділові ігри, з метою знайомства педагогічного колективу з освітніми технологіями.

8. Фахові компетенції:

- вміння створювати алгоритм аналізу дидактичної технології;
- вміння розробляти програму впровадження дидактичної технології в навчально-виховний процес закладу освіти;
- вміння розробляти програму аналізу ефективності впровадження дидактичної технології в освітній процес закладу освіти;
- вміння виявляти ускладнення в роботі вчителів, які працюють в режимі певної дидактичної технології і вносити корективи у зміст роботи;
- розробляти кваліметричну модель оцінки якості управління впровадженням дидактичної технології в освітній процес закладу освіти.

Зміст навчальної дисципліни за модулями та темами

Модуль 1. Теоретичні основи освітніх технологій.

Тема 1.1. Теоретичні основи освітніх технологій.

Поняття «освітні технології». Визначення мети, змісту, форм і методів організації навчально-пізнавальної діяльності. Дігностико-технологічний підхід до контролю за якістю освіти.

Тема 1.2. Теоретичні основи педагогічної технології.

Поняття «педагогічної технології». Основні якості сучасних педагогічних технологій, наукові основи педагогічних технологій, класифікація педагогічних технологій, етапи впровадження технологій.

Тема 1.3. Стандарти освіти. Освітня програма.

Організаційні заходи з визначення змісту освіти. Проектування масиву змісту освіти. Схема формування змісту навчання. Структурно-логічна обробка змісту навчання. Формування освітньої програми. Проектування навчального плану. Стандартизація засобів діагностики якості освіти. Технологія діагностики якості освіти.

Тема 1.4. Соціальні здатності випускника навчального закладу.

Соціальні здатності випускника, особливості соціальних здатностей випускника. Компетентнісний підхід в організації навчального процесу. Модель випускника навчального закладу.

Модуль 2. Особистісно орієнтовані педагогічні технології.

Тема 2.1. Педагогічні технології на основі активізації і інтенсифікації діяльності учнів.

Проблемно-діалогова технологія навчання. Структура проблемно-діалогової технології. Система методів проблемного навчання. Організація проблемно-діалогової технології навчання. Ігрові технології, концептуальні основи ігрових технологій. Ділові, операційні, імітаційні, рольові ігри. Технологія ділової гри.

Тема 2.2. Технології індивідуалізації і диференціації навчання.

Диференціація навчання, принцип диференціації, технологія диференційованого навчання, особливості диференціації навчання по рівню, внутрішньокласна диференціація /Н. П. Гузик /, змішана диференціація /модель вільних груп/, концепція індивідуального навчання, особливості технології індивідуалізації.

Тема 2.3. Педагогічні технології на основі дидактичного удосконалення і реконструкції матеріалу.

Семестрово-блочно-залікова система навчання (СБЗН). Сутність семестрово-залікової системи, особливості уроку-пари, ДІЗ в семестрово-заліковій системі. Психолого-педагогічні вимоги до заліку. «АЗІМУТ» – як система допрофільного

навчання в умовах СБЗН.

Тема 2.4. Технології розвивального навчання. Особистісно орієнтоване навчання.

Розвивальне навчання як основа педагогічних технологій. Загальні основи технологій розвивального навчання система розвивального навчання Л. В. Занкова. Технологія розвивального навчання Д. Е. Давидова. Особистісне орієнтоване розвивальне навчання / І. С. Якіманська /.

Тема 2.5. Технологія модульно-розвивального навчання.

Модульно-розвивальне навчання /А. В. Фурман /, структура технології. Психолого-педагогічні вимоги до організації навчального процесу, визначення ефективності впровадження.

Тема 2.6. Сучасні технології виховання.

Педагогічні технології на основі особистісної орієнтації педагогічного процесу. Технологія саморозвитку М. Монтесорі, педагогіка співробітництва, педагогічні технології авторських шкіл.

Завдання до самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Години	
		Денна форма	Заочна форма
1	Здійснити характеристику діагностико-технологічного підходу до контролю за якістю освіти	5	10
2	Визначити класифікаційні основи й етапи впровадження педагогічних технологій	5	10
3	Підготувати презентацію дидактичної технології, яка впроваджується в систему роботи навчального закладу	5	10
4	Розробити модель випускника навчального закладу	5	10
5	Схарактеризувати концептуальні основи ігрових технологій	10	11
6	Визначити особливості технології індивідуалізації	10	11
7	Визначити сутність семестрово-залікової системи	10	11
8	Описати методику застосування інтерактивних методів і прийомів навчальної діяльності	10	11
9	Визначити психолого-педагогічні вимоги до організації навчального процесу в умовах модульно-розвивального навчання	10	10
10	Підготувати презентацію виховної технології, яка впроваджується в систему роботи навчального закладу	10	10
	Разом	80	104

Методичні рекомендації щодо підготовки до семінарських, практичних занять

Алгоритм підготовки доповіді (виступу) до семінарського (практичного) заняття

1. Оцініть актуальність теми Вашої доповіді на фоні інших можливих доповідей.
2. Сформулюйте мету доповіді та завдання.
3. Спрогнозуйте можливу реакцію аудиторії на Вашу доповідь.
4. Сформулюйте назву доповіді.
5. Оберіть кульмінаційний момент майбутнього виступу.
6. Складіть план виступу.
7. Напишіть текст доповіді або розширені тези.
8. Розбийте матеріал доповіді за часом.
9. Визначте можливість та необхідність використання наочних засобів.
10. Підготуйте наочні засоби.
11. Оберіть стиль (жанр) виступу.
12. Оберіть спосіб початку доповіді.

Теми практичних (семінарських) занять

<i>№ з/п</i>	<i>Назва теми</i>	<i>Години</i>	
		<i>Денна форма</i>	<i>Заочна форма</i>
1	Стандарти освіти. Освітня програма	4	1
2	Моделювання соціальних здатностей випускника	2	1
3	Семестрово-блочно-залікова система навчання	6	2
4	Технології розвивального навчання	4	2
5	Сучасні виховні технології	4	2
	Разом	20	8

Семінарське заняття № 1.

Тема. Стандарти освіти. Освітня програма.

Мета: закріпити основні поняття теми, виділити суттєві ознаки стандарту освіти та предметних стандартів; з'ясувати логіку організаційних заходів з визначення змісту освіти та проектування масиву змісту освіти.

План

I. Обговорення питань

1. Стандарти освіти.
2. Предметні стандарти.
3. Організаційні заходи з визначення змісту освіти.
4. Проектування масиву змісту освіти.
5. Контроль виконання в закладі освіти організаційних заходів з проведення стандартизації засобів діагностики якості освіти.

II. Підведення підсумків.

Література: [4, 8, 13, 17].

Навчально-методичні рекомендації та завдання до семінарського заняття

1. Опрацювати тексти лекцій.
2. Ознайомитись з науково-методичною літературою з проблеми.
3. Скласти таблицю основних понять, що розглядаються на семінарському занятті.

Під час обговорення питань семінарського заняття необхідно звернути увагу та розкрити такі аспекти:

З 1 питання «Стандарти освіти» зверніть увагу на такі аспекти проблеми обговорення.

В статті 32 Закону України «Про освіту» зазначено що :

1. Стандарт освіти визначає:
 - вимоги до обов'язкових компетентностей та результатів навчання здобувача освіти відповідного рівня;
 - загальний обсяг навчального навантаження здобувачів освіти;
 - інші складники, передбачені спеціальними законами.
2. Стандарти освіти розробляються відповідно до Національної рамки кваліфікацій.
3. Стандарти освіти розробляються та затверджуються у порядку, визначеному спеціальними законами та іншими нормативно-правовими актами.
4. Центральні органи виконавчої влади, які згідно з цим Законом та спеціальними законами уповноважені на затвердження стандартів освіти, оприлюднюють на своїх веб-сайтах: проекти відповідних стандартів з метою їх громадського обговорення; стандарти освіти не пізніше десяти днів з дня їх затвердження.

Державні стандарти загальної середньої освіти – це вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей здобувача загальної середньої освіти

відповідного рівня.

Документи визначають загальний обсяг навчального навантаження та форми державної атестації здобувачів освіти на відповідному рівні загальної середньої освіти, характеристики змісту навчання, принципи організації освітнього процесу, систему управління змістом освіти, змістові лінії та очікувані результати навчання за освітніми галузями.

Державні стандарти розробляються на теоретичному і світоглядному фундаменті класичної та сучасної педагогіки України і світу, на основі аналізу впровадження провідних українських та світових інноваційних практик в освіті задля реалізації головної цілі загальної середньої освіти.

Метою повної загальної середньої освіти є всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору, самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності.

Відповідно до пункту 3 статті 12 Закону «Про освіту» повна загальна середня освіта має три рівня освіти – початкова освіта, базова середня освіта та профільна середня освіта. Тому в рамках реформи загальної середньої освіти розробляються:

- Державний стандарт початкової загальної освіти;
- Державний стандарт базової середньої освіти;
- Державний стандарт профільної середньої освіти.

Державні стандарти затверджуються постановою Кабінету міністрів України і переглядаються не менше одного разу на 10 років. Зміна змісту й обсягу Державних стандартів загальної середньої освіти іншими органами виконавчої влади не допускається.

Заклад загальної середньої освіти створює умови для досягнення здобувачами результатів навчання та забезпечує відповідність рівня загальної середньої освіти Державним стандартам.

На основі Державних стандартів розробляються:

- Базовий навчальний план (є складовою частиною стандарту);
- Типові освітні програми (затверджує МОН);
- Типові навчальні плани (затверджує МОН);
- Освітня програма (схвалюється педагогічною радою закладу освіти та затверджується його керівником у разі розробки документа на основі типових освітніх програм);
- Робочий навчальний план закладу освіти (схвалюється педагогічною радою закладу освіти та затверджується його керівником).

В статті 30 Закону України «Про загальну середню освіту» розглядається поняття Державного стандарту загальної середньої освіти.

1. Державний стандарт загальної середньої освіти – зведення норм і положень, що визначають державні вимоги до освіченості учнів і випускників шкіл на відповідному рівні загальної середньої освіти та гарантії держави у її досягненні.

(Частина перша статті 30 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2145-VIII від 05.09.2017)

2. Виконання Державних стандартів початкової, базової і профільної загальної середньої освіти є обов'язковим для закладів освіти, що забезпечують здобуття відповідної освіти. *(Частина друга статті 30 в редакції Закону № 2145-VIII від 05.09.2017)*

В стаття 31 Закону України «Про загальну середню освіту» розглядається питання розроблення та затвердження Державних стандартів загальної середньої освіти та навчально-методичне забезпечення реалізації Державних стандартів загальної середньої освіти здійснюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти.

Навчально-методичне забезпечення реалізації стандартів спеціалізованої освіти здійснюється центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у відповідних сферах.

Стаття 33, Додержання Державних стандартів загальної середньої освіти, наголошує на тому, що:

1. Обов'язком закладу освіти, що забезпечує здобуття загальної середньої освіти, є створення умов для досягнення здобувачами освіти результатів навчання, передбачених у відповідному Державному стандарті загальної середньої освіти.

2. Процедура досягнення здобувачами освіти результатів навчання, передбачених у відповідному Державному стандарті загальної середньої освіти, визначається освітньою програмою закладу освіти.

3. Держава зобов'язана забезпечити здобуття повної загальної середньої освіти на рівні Державних стандартів загальної середньої освіти.

4. Для забезпечення досягнення особами з особливими освітніми потребами результатів навчання, передбачених у відповідному Державному стандарті загальної середньої освіти, до штату закладу освіти вводиться посада асистента вчителя. *(Стаття 33 в редакції Закону № 2145-VIII від 05.09.2017)*

Державні стандарти передбачають вільне володіння державною мовою всіма учнями закладів освіти, які завершують здобуття повної загальної середньої освіти.

У державних стандартах окремо визначені обов'язкові результати навчання з української мови як державної для осіб, які належать до національних меншин чи корінних народів України і рідна мова яких не належить до однієї з українською мовної групи.

Державний стандарт містить опис вимог до результатів навчання учнів за освітніми галузями та загальний обсяг навчального навантаження учнів на відповідному рівні повної загальної середньої освіти.

У Державному стандарті терміни вживаються у такому значенні: 1) базова середня освіта – другий рівень повної загальної середньої освіти, який відповідає другому рівню Національної рамки кваліфікацій; 2) загальні результати навчання – сукупність знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистісних якостей здобувачів базової освіти, що відповідають загальним цілям

освітньої(їх) галузі(ей); 3) змістова лінія – тематична єдність, яка окреслює внутрішню структуру та систематизує конкретні очікувані результати кожної освітньої галузі; 4) обов'язкові результати навчання – сукупність знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистісних якостей здобувачів базової освіти, які відповідають загальним результатам навчання та які можна ідентифікувати, кількісно оцінити й виміряти, вказують на рівень розвитку кожного вміння на завершення циклу (5-6 кл. і 7-9 кл.); 5) освітня галузь – складник змісту освіти, що відображає певну сферу вивчення або об'єднує споріднені сфери.

Інші терміни вживаються у значенні, наведеному у Законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту».

Державний стандарт є основою для розроблення типових та інших освітніх програм. Освітні програми, що розробляються на основі типових освітніх програм, не потребують окремого затвердження Державною службою якості освіти України. На основі освітніх програм розроблюються навчальні програми, у яких визначено опис очікуваних результатів навчання з навчального предмета (інтегрованого курсу), перелік та послідовність вивчення тем навчального матеріалу, рекомендації щодо кількості годин на кожну тему, розподіл тем за роками навчання та кількістю годин, відведених на вивчення навчального предмета (інтегрованого курсу).

Метою базової середньої освіти є всебічний розвиток, навчання, виховання здобувачів освіти, виявлення їх обдарувань, розвиток талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь, необхідних для соціалізації, свідомого життєвого вибору, самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності, дбайливого ставлення до родини, власної країни та довкілля. Реалізація мети базової середньої освіти ґрунтується на таких ціннісних орієнтирах, як: 1) визнання обдарованості кожної особистості, що забезпечується рівним доступом до освіти, заборонаю будь-яких форм дискримінації або відокремлення здобувачів освіти на основі попереднього відбору; 2) радість пізнання, що зумовлюється використанням в освітньому процесі дослідницької та проєктної діяльності; 3) розвиток вільної особистості через підтримку самостійності, незалежного мислення та впевненості в собі; 4) здоров'я та добробут шляхом формування здорового способу життя і створення умов для гармонійного фізичного та психоемоційного розвитку; 5) безпека, завдяки створенню атмосфери довіри і взаємоповаги, перетворенню закладу освіти на безпечне місце, де запобігають насильству і булінгу (цькуванню); 6) утвердження людської гідності через виховання чесності, відваги, наполегливості, доброти, справедливості; 7) плекання любові до рідного краю, української культури; 8) формування активної громадянської позиції та шанобливого ставлення до Української держави. 5. Базова середня освіта має такі цикли, як адаптаційний (5-6 класи) та базове предметне навчання (7-9 класи), що враховують вікові особливості розвитку та потреби здобувачів і дають можливість забезпечити подолання розбіжностей у досягненнях, зумовлених готовністю до здобуття освіти. 6.

Вимоги до обов'язкових результатів навчання визначаються з урахуванням

компетентнісного підходу до навчання.

7. До ключових компетентностей належать: 1) вільне володіння державною мовою, що передбачає вміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, а також любов до читання, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження, готовність вживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях; 2) здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами, що передбачає активне використання рідної мови в різних комунікативних ситуаціях, зокрема в побуті, освітньому процесі, культурному житті громади, можливість розуміти висловлювання іноземною мовою, спілкуватися нею у відповідних ситуаціях, оволодіння навичками міжкультурного спілкування; 3) математична компетентність, що передбачає здатність розвивати й застосовувати математичне мислення для вирішення широкого спектру проблем у повсякденному житті; моделювання процесів та ситуацій із застосуванням математичних відношень та вимірювань, усвідомлення ролі математичних знань та вмінь в особистому і суспільному житті людини; 4) компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, що передбачають здатність і готовність застосовувати відповідний комплекс знань і методологій для пояснення світу природи, визначення питань та формулювання висновків на основі отриманої інформації; розуміння змін, спричинених людською діяльністю, і відповідальність особи як громадянина за наслідки цієї діяльності; 5) інноваційність, що передбачає здатність особи долати труднощі та реагувати на зміни, відкритість до нових ідей, ініціювання змін у близькому середовищі (клас, заклад освіти, громада тощо), спроможність визначати й ставити перед собою цілі, мотивувати себе та розвивати в собі стійкість і впевненість, щоб займатися навчанням упродовж усього життя та досягати успіхів у ньому; 6) екологічна компетентність, що передбачає усвідомлення основи екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів, розуміючи важливість збереження природи для сталого розвитку суспільства; 7) інформаційно-комунікаційна компетентність, що передбачає впевнене, критичне й відповідальне використання цифрових технологій для розвитку і спілкування, здатність безпечного та етичного використання засобів інформаційно-комунікаційної компетентності у навчанні та інших життєвих ситуаціях; 8) навчання впродовж життя передбачає здатність до визначення власних потреб у плані розвитку компетентностей, застосування різних способів розвитку компетентностей, пошуку можливостей для навчання й розвитку, спроможність вчитися й працювати як у колективі, так і самотійно, організовувати своє навчання, оцінювати його й ділитися його результатами з іншими, шукати підтримки, коли вона потрібна. 9) громадянські (а) та соціальні компетентності (б) пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, усвідомленням рівних прав і можливостей, що передбачають: а) спроможність діяти як відповідальний громадянин та брати повноцінну участь у громадському й суспільному житті, зокрема школи та класу, спираючись на розуміння соціальних,

економічних і політичних понять та сталого розвитку, критичне оцінювання основних подій національної, європейської та світової історії, а також повагу до прав людини й верховенства права, поцінювання культурного розмаїття різних народів та ідентифікацію себе як громадянина України. б) виявлення поваги до інших та толерантності, уміння конструктивно співпрацювати, співчувати та діяти в конфліктних ситуаціях, зокрема пов'язаних з різними проявами дискримінації, дбайливе ставлення до особистого, соціального й фізичного добробуту та здоров'я, дотримання здорового способу життя; розуміння правил поведінки й спілкування, що є загальноприйнятими в різних спільнотах і середовищах, спроможність діяти в умовах невизначеності та багатозадачності; 10) культурна компетентність, що передбачає здатність до розуміння й пошанування творчого способу вираження та передачі ідей та смислів в різних культурах і через різні види мистецтва й інші культурні форми; розуміння, розвиток і вираження власних ідей та відчуття своєї ролі в суспільстві в різні способи і в різних умовах; 11) підприємливість та фінансова грамотність, що передбачають ініціативність, спроможність використовувати можливості та реалізовувати ідеї, перетворюючи їх на цінності для інших, уміння вирішувати проблеми, готовність брати відповідальність за власні рішення, здатність працювати в команді заради планування та здійснення проєктів, які мають культурну, суспільну або комерційну цінність.

8. Основою формування ключових компетентностей є досвід здобувачів освіти, їх потреби, які мотивують до навчання, знання та вміння, які формуються в різному освітньому середовищі (закладі освіти, родині), різноманітних соціальних ситуаціях і зумовлюють формування ставлення до них.

9. Спільними (наскрізними) для всіх ключових компетентностей є такі вміння, як читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, здатність логічно обґрунтовувати позицію, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами.

З 2 питання «Предметні стандарти» зверніть увагу на такі аспекти проблеми обговорення.

Вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей здобувачів освіти визначено за такими освітніми галузями: мовно-літературна (українська мова, мови відповідних корінних народів і національних меншин; літератури; українська мова та література для корінних народів і національних меншин (для мов Європейського союзу та кримськотатарської мови), іншомовна освіта); математична; природнича; технологічна; інформатична; соціальна і здоров'язбережувальна; громадянська та історична; мистецька; фізкультурна.

Компетентнісний потенціал кожної освітньої галузі забезпечує формування всіх ключових компетентностей. Для кожної освітньої галузі визначено мету та загальні результати навчання здобувачів освіти в цілому. За ними впорядковано обов'язкові результати навчання здобувачів освіти, які є основою для їх подальшого

навчання на наступному рівні загальної середньої освіти. Обов'язкові результати навчання (додатки 1-11) мають індекси, у яких скорочений буквений запис означає освітню галузь, до якої належить обов'язковий результат навчання, цифра на початку індексу вказує на порядковий номер року навчання (класу), перша цифра після буквеного запису до крапки означає порядковий номер загальної цілі, на реалізацію якої спрямований обов'язковий результат, цифра після крапки означає порядковий номер загального результату, з яким співвідноситься обов'язковий результат.

Мовно-літературна освітня галузь охоплює українську мову, мови відповідних корінних народів і національних меншин, літератури, українська мова та література для корінних народів і національних меншин (для мов Європейського союзу та кримськотатарської мови), іншомовну освіту. Метою вивчення української мови, мов відповідних корінних народів і національних меншин, літератур, української мови та літератури для корінних народів і національних меншин є формування комунікативної, читацької та інших ключових компетентностей; розвиток особистості здобувачів освіти засобами різних видів мовленнєвої діяльності; здатності спілкуватися українською мовою, мовами відповідних корінних народів і національних меншин для духовного, культурного і національного самовираження, користуватися ними в особистому і суспільному житті, міжкультурному діалозі; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, розвиток мовленнєво-творчих здібностей. Здобувач/здобувачка освіти: взаємодіє з іншими особами усно, сприймає і використовує інформацію для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях; сприймає, аналізує, інтерпретує, критично оцінює інформацію в текстах різних видів, медіатекстах та використовує її для збагачення свого досвіду; висловлює думки, почуття та ставлення, взаємодіє з іншими особами письмово та в режимі реального часу, дотримується норм літературної мови; досліджує індивідуальне мовлення для власної мовної творчості, спостерігає за мовними явищами, аналізує їх. Метою іншомовної освіти є формування іншомовної комунікативної компетентності для безпосереднього та опосередкованого міжкультурного спілкування, що забезпечує розвиток інших ключових компетентностей та задовольняє різні життєві потреби здобувачів освіти. Здобувач/здобувачка освіти: сприймає інформацію, висловлену іноземною мовою в умовах безпосереднього та опосередкованого міжкультурного спілкування, та критично оцінює таку інформацію; розуміє прочитані іншомовні тексти різних видів для отримання інформації або емоційного задоволення, використовує прочитану інформацію та критично оцінює її; надає інформацію, висловлює думки, почуття та ставлення, взаємодіє з іншими особами усно, письмово та в режимі реального часу, використовуючи іноземну мову.

Метою математичної освітньої галузі є формування математичної компетентності у взаємозв'язку з іншими ключовими компетентностями через розкриття розумових здібностей дитини, розвиток її знань, умінь і способів дій, наукового світогляду і культури мислення для успішної діяльності впродовж життя. Здобувач/здобувачка освіти: виокремлює проблеми та досліджує ситуації, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів; моделює процеси і ситуації,

створює стратегії, плани дій для розв'язання проблемних ситуацій; критично оцінює процес та результат розв'язання проблемних ситуацій; мислить математично, володіє математичною мовою.

Мета природничої галузі – формування компетентності з природничих наук, техніки і технологій, екологічної компетентності та розвиток інших ключових компетентностей здобувачів освіти, що виявляються у: розумінні цілісної природничо-наукової картини світу, важливості збереження природи для сталого розвитку; застосовуванні набутих природничо-наукових знань, умінь та методології дослідницької діяльності для пояснення світу природи через виявлення проблеми та пошук способів її розв'язання; використанні надбань науки, досягнень техніки і технологій для власного та суспільного добробуту, збереження здоров'я, цивілізованої взаємодії в довкіллі; емоційно-ціннісному ставленні до природи та її пізнання задля успішного життя в соціоприродному середовищі. Здобувач/здобувачка освіти: відкриває світ природи, набуває досвіду її дослідження, шукає відповіді на запитання, спостерігає за навколишнім світом, експериментує та створює навчальні моделі, виявляє допитливість та радіє від пізнання природи; опрацьовує та систематизує інформацію природничого змісту, представляє її у різних формах; усвідомлює розмаїття і закономірності природи, розуміє взаємозв'язки її об'єктів та явищ, пояснює роль природничих наук і техніки в житті людини, поводить у довкіллі в контексті сталого розвитку; критично оцінює проблеми природничого змісту, використовує набутий досвід для їх розв'язання.

Метою технологічної освітньої галузі є формування ключових та проєктно-технологічної компетентностей, розвиток системного і критичного мислення, готовності засобами дизайну змінювати навколишній світ без заподіяння йому шкоди, здатності до підприємливості, партнерської взаємодії; використання техніки і технологій для самозарадності, культурного й національного самовираження. Здобувач/здобувачка освіти: втілює задум у готовий продукт за алгоритмом проєктно-технологічної діяльності; творчо застосовує традиційні та сучасні технології декоративно-ужиткового мистецтва; ефективно використовує техніку та матеріали без заподіяння шкоди навколишньому середовищу; турбується про власний побут, задоволення власних потреб та потреб інших людей.

Метою інформатичної освітньої галузі є формування інформаційно-комунікаційної компетентності та інших ключових компетентностей, тобто розв'язання проблем з використанням цифрових пристроїв та технологій для розвитку, творчого самовираження, власного та суспільного добробуту, навичок безпечної та відповідальної діяльності в інформаційному суспільстві із застосуванням критичного мислення. Здобувач /здобувачка/ освіти: знаходить, подає, перетворює, аналізує, узагальнює та систематизує дані, критично оцінює інформацію для розв'язання життєвих проблем; створює інформаційні продукти та програми для ефективного розв'язання задач /проблем, творчого самовираження індивідуально та у співпраці, за допомогою цифрових пристроїв та без них; усвідомлено використовує інформаційні і комунікаційні технології та цифрові пристрої для доступу до

інформації, спілкування та співпраці як творець та (або) споживач, а також самостійно опановує нові технології; усвідомлює наслідки використання інформаційних технологій для себе, суспільства, навколишнього світу та сталого розвитку, дотримується етичних, міжкультурних та правових норм інформаційної взаємодії.

Метою соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі є формування компетентностей, що забезпечують розвиток та збереження складових елементів здоров'я і безпеку через самоусвідомлення, міжособистісну взаємодію, уміння вчитися, підприємливість, планування майбутньої професійної діяльності для суспільного та власного добробуту. Здобувач/ здобувачка: дбає про особисте здоров'я і безпеку, реагує на діяльність, яка становить загрозу для життя, здоров'я, добробуту власного і тих, хто його оточує, прогнозує наслідки, визначає альтернативи, ухвалює рішення з користю для здоров'я, добробуту, власної безпеки та безпеки інших осіб; визначає альтернативи, прогнозує наслідки ухвалення рішень з користю для здоров'я, добробуту, власної безпеки та безпеки інших осіб; робить аргументований вибір на користь здорового способу життя, аналізує та оцінює наслідки та ризики; виявляє підприємливість та поводить етично для поліпшення здоров'я, безпеки та добробуту.

Метою громадянської та історичної освітньої галузі є розвиток громадянської, історичної та інших компетентностей, формування ідентичності, активної громадянської позиції здобувача/ здобувачки освіти через осмислення зв'язків між минулим і сучасним життям, світовими, українськими та локальними процесами на засадах демократії, поваги до прав і свобод людини. Здобувач/здобувачка освіти: виявляє зміни і тяглість життя суспільства, орієнтується в історичному часі, встановлюючи причиново-наслідкові зв'язки між діяльністю людей та її результатами в часі; мислить геопросторово, орієнтується в соціально-історичному просторі, виявляє взаємозалежності в розвитку суспільства, господарства, культури і довкілля; мислить критично, працюючи з різнотипними джерелами соціальної та історичної інформації; мислить системно, аналізує і досліджує соціально-економічні, суспільно-політичні, історичні події і явища, використовуючи відповідні поняття, розуміє множинність трактувань минулого і сучасного та зіставляє їхні інтерпретації; мислить історично, аналізує і досліджує зв'язки між минулим і сьогоденням, оцінює сучасні та історичні події, явища, процеси, постаті в контексті відповідної епохи; має розвинуте почуття власної гідності, діє, спираючись на власні права і свободи, поважає права і гідність інших осіб, виявляє толерантність, протидіє виявам дискримінації та нерівного ставлення до особистості; усвідомлює себе громадянином України, аналізує культурно-історичні основи власної ідентичності, визнає цінність культурного розмаїття, взаємодіє для розвитку власної та інших спільнот; дотримується демократичних принципів, конструктивно взаємодіє з друзями, шкільною спільнотою, місцевою громадою і суспільством загалом, долучається до розв'язання локальних, загальнонаціональних і глобальних проблем.

Метою мистецької освітньої галузі є всебічний розвиток особистості,

формування у здобувачів освіти системи цінностей, культурної компетентності, інших ключових компетентностей через художньо-творчу діяльність та пізнання творів різних видів мистецтва, повага до національного та світового мистецького надбання. Здобувач/здобувачка освіти: пізнає, інтерпретує та критично оцінює твори мистецтва та мистецькі явища, усвідомлює зв'язок мистецтва та довкілля; демонструє систему особистісних художніх цінностей; виявляє здатність мислити образами під час творчої діяльності в різних видах мистецтва; володіє способами (прийомами, техніками), які уможливають самовираження; пізнає себе через взаємодію з різноманітними мистецькими об'єктами; розвиває емоційний інтелект; усвідомлює естетичні можливості інформаційного середовища і використовує їх у власній творчості та художній комунікації.

Метою фізкультурної освітньої галузі є формування соціальної та інших ключових компетентностей, стійкої мотивації здобувачів освіти до занять фізичною культурою і спортом для забезпечення гармонійного фізичного розвитку, підвищення функціональних можливостей організму, вдосконалення життєво необхідних рухових умінь та навичок, розширення рухового досвіду. Здобувач/здобувачка освіти: регулярно займається спеціально організованою руховою активністю, демонструє володіння технікою фізичних вправ в обраних видах рухової діяльності; добирає фізичні вправи для підвищення рівня фізичної підготовленості; керується правилами безпечної і чесної гри, уміє боротися, вигравати і програвати; усвідомлює значення фізичних вправ для здоров'я, емоційного задоволення, гартування характеру, самовираження та соціальної взаємодії.

3.3 питання «Організаційні заходи з визначення змісту освіти» зверніть увагу на такі аспекти проблеми обговорення.

Стаття 15. Закону України «Про загальну середню освіту» від 09.08.2019р. наголошує:

1. Освітня програма – це єдиний комплекс освітніх компонентів, спланованих і організованих закладом загальної середньої освіти для досягнення учнями визначених відповідним Державним стандартом загальної середньої освіти результатів навчання.

Основою для розроблення освітньої програми є відповідний Державний стандарт загальної середньої освіти.

2. Освітня програма має містити:

загальний обсяг навчального навантаження та очікувані результати навчання здобувачів освіти;

вимоги до осіб, які можуть розпочати навчання за програмою;

перелік, зміст, тривалість і взаємозв'язок освітніх галузей та/або предметів, дисциплін тощо, логічну послідовність їх вивчення;

форми організації освітнього процесу;

опис та інструменти системи внутрішнього забезпечення якості освіти;

інші освітні компоненти (за рішенням закладу загальної середньої освіти).

3. Освітня програма схвалюється педагогічною радою закладу освіти та

затверджується його керівником.

4. Освітня програма має передбачати освітні компоненти для вільного вибору здобувачів освіти.

5. Освітні програми, що розробляються на основі типових освітніх програм, не потребують окремого затвердження центральним органом забезпечення якості освіти.

6. Освітня програма може бути розроблена для одного і для декількох рівнів освіти (наскрізна освітня програма).

7. Кожна освітня програма має передбачати досягнення здобувачами освіти результатів навчання (компетентностей), визначених відповідним Державним стандартом загальної середньої освіти.

8. На основі освітньої програми заклад освіти складає та затверджує навчальний план, що конкретизує організацію освітнього процесу.

(Стаття 15 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2442-VI від 06.07.2010; в редакції Закону № 2145-VIII від 05.09.2017)

Освітня програма окреслює рекомендовані підходи до планування й організації єдиного комплексу освітніх компонентів для досягнення учнями обов'язкових результатів навчання, визначених Державним стандартом базової та повної загальної середньої освіти.

Освітня програма визначає:

- загальний обсяг навчального навантаження, орієнтовну тривалість і можливі взаємозв'язки окремих предметів, факультативів, курсів за вибором тощо, зокрема їх інтеграції, а також логічної послідовності їх вивчення які подані в рамках навчальних планів;
- очікувані результати навчання учнів подані в рамках навчальних програм; пропонований зміст навчальних програм, які мають гриф «Затверджено Міністерством освіти і науки України» і розміщені на офіційному веб-сайті МОН);
- рекомендовані форми організації освітнього процесу та інструменти системи внутрішнього забезпечення якості освіти;
- вимоги до осіб, які можуть розпочати навчання за цією Типовою освітньою програмою.

Освітня програма

Освітня програма являє собою документ, що визначає зміст освіти в конкретному закладі та технології реалізації цього змісту.

Тому ми вважаємо недоцільним включати в освітню програму закладу матеріали та розділи, що дублюють його статут, програму розвитку та річний план роботи школи.

Для чого необхідно складати освітню програму школи.

1. Це обов'язковість даного документа.
Відповідно до чинного законодавства зміст освіти в конкретній школі визначається освітньою програмою (освітніми програмами), що розробляється та реалізується школою самостійно

2. Існування різних підходів до призначення, структури, змісту, технологій розробки освітньої програми та її впливу на освітній процес

3. Зростання значущості процедур атестації та державної акредитації освітніх закладів, у ході яких установлюється виконання освітнім закладом вимог державного освітнього стандарту в частині обов'язкового мінімуму змісту основних освітніх програм, розглядається рівень реалізованих освітніх програм та їхня спрямованість

4. Необхідність розвитку форм державно-суспільного управління освітою.
У виборі змісту освіти, за винятком тієї його частини, що визначена предметами базового навчального плану та регіонального компонента, можуть брати участь самі учні та їхні батьки (законні представники).

Розробка освітніх програм може дозволити адміністрації та педагогічному колективу школи:

- глибше зрозуміти специфіку й призначення свого освітнього закладу, виявити й обґрунтувати особливості організації освітнього процесу в ньому;
 - визначити зміст освіти у школі з урахуванням побажань місцевого співтовариства;
 - закласти основу для формування навчальних планів на довгостроковий період;
 - мотивовано вибирати зміст шкільного компонента навчального плану, забезпечуючи принцип наступності;
 - вибирати адекватні форми контролю реалізації освітніх цілей закладу з боку його адміністрації;
 - більш успішно проходити процедури атестації та державної акредитації;
 - "захистити" учнів від необґрунтованої змінюваності змісту освіти, підручників і програм;
- чітко розмежувати додаткові освітні послуги, що робляться загальноосвітнім закладом, на платній та безкоштовній основі. Обґрунтувати введення додаткових платних освітніх послуг.

В. Єгорова, В. Малютіна, В. Паутов зазначають, що:

1. Освітня програма повинна бути розроблена закладом на основі державних освітніх стандартів і зразків освітніх навчальних програм, курсів, дисциплін. До вступу в дію державних освітніх стандартів педагогічним колективам варто керуватися вимогами нормативних актів, що визначають обов'язковий мінімум змісту та вимоги до рівня підготовки учнів за відповідною освітньою програмою.

2. Структурно-освітня програма школи може розглядатися як сукупність освітніх програм різного рівня навчання (початкової загальної, основної загальної та середньої (повної) загальної освіти). Ці програми повинні бути спадкоємними, тобто кожна наступна програма базується на попередній. У свою чергу, програма кожного рівня навчання у спрощеному вигляді являє собою сукупність предметних основних і додаткових освітніх програм, а також опис технологій їхньої реалізації. Таким чином, освітня програма школи може бути визначена як сукупність взаємопов'язаних основних і додаткових освітніх програм і відповідних їм освітніх технологій, що визначають зміст освіти, та спрямованих на досягнення прогнозованого результату діяльності конкретної установи.

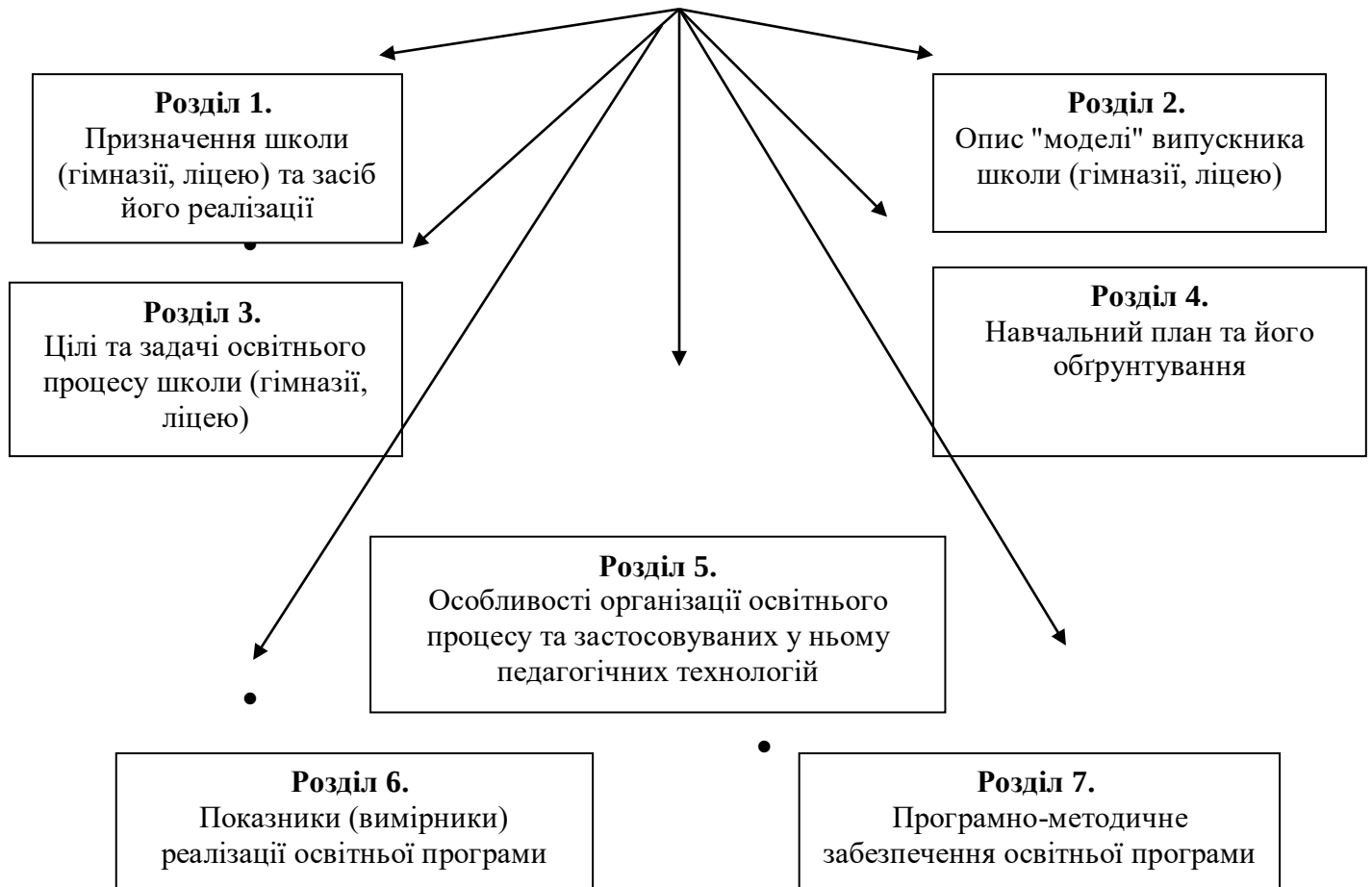
3. Спрямованість освітніх програм (наприклад, формування загальної культури особистості учнів; їх адаптація до життя в суспільстві; створення основи для усвідомленого вибору та наступного освоєння професійних освітніх програм; виховання громадянськості, працьовитості, поваги до прав і свобод людини, любові до Батьківщини, оточуючого середовища та ін.); повинна відповідати призначенню закладу.

4. Наявність у загальноосвітній школі освітньої програми є необхідною умовою успішного проходження закладом процедур ліцензування, атестації та державної акредитації.

5. Освітня програма розробляється на термін, обумовлений закладом самостійно. Це може бути термін, що відповідає тривалості освоєння кожного рівня освіти (освітня програма початкової загальної освіти – на 4 роки, основної загальної – на 5 років, середньої (повної) загальної – на 2 (3) роки). Окремі її розділи, такі як «Призначення школи та засіб його реалізації», «Модель випускника», можуть бути актуальні аж до зміни призначення школи (наприклад, у зв'язку зі зміною її статусу, зміною соціального замовлення, реалізацією визначеного етапу програми розвитку закладу тощо). Інші, наприклад, «Цілі та завдання освітнього процесу», «Особливості організації освітнього процесу та застосування технологій», можуть корегуватися в міру необхідності. Розділ «Навчальний план школи та його обґрунтування» повинен обновлятися щорічно. По мірі включення в освітній процес нових програм і підручників повинні вноситися корективи до розділу «Програмно-методичне забезпечення освітньої програми».

6. Діяльність із розробки освітньої програми може бути використана як засіб розвитку співробітників школи, залучення педагогічного колективу та батьківської громадськості до управління освітнім закладом.

**Можливий варіант структури
освітньої програми
загальноосвітнього закладу
(школи, гімназії, ліцею)**

З 3 питання «Проектування масиву змісту освіти» зверніть увагу на розробку навчального плану закладу освіти.

Навчальний план дає цілісне уявлення про зміст і структуру другого рівня освіти, встановлює погодинне співвідношення між окремими предметами за роками навчання, визначає гранично допустиме тижневе навантаження учнів. Навчальні плани основної школи передбачають реалізацію освітніх галузей Базового навчального плану Державного стандарту через окремі предмети. Вони охоплюють інваріантну складову, сформовану на державному рівні, яка є спільною для всіх закладів загальної середньої освіти незалежно від підпорядкування і форм власності, та варіативну складову.

Варіативна складова навчального плану закладу освіти визначена враховуючи особливості організації освітнього процесу та індивідуальних освітніх потреб учнів, особливості регіону, рівень навчально-методичного та кадрового забезпечення закладу і конкретизується в навчальних планах закладу освіти.

Варіативна складова навчальних планів використовується на:

- підсилення предметів інваріантної складової. У такому разі розподіл годин на вивчення тієї чи іншої теми навчальної програми здійснюється вчителем самостійно. Розподіл годин фіксується у календарному плані, який погоджується директором закладу освіти чи його заступником. Вчитель зазначає проведені уроки у частині класного журналу, відведеного для предмета, на підсилення якого використано зазначені години;
- запровадження факультативів, курсів за вибором, що розширюють обрану закладом освіти спеціалізацію, чи світоглядного спрямування (етика, історія релігій та культур, риторика, логіка, рідний край, хореографія, креслення, основи споживчих знань, світ професій тощо);
- індивідуальні заняття та консультації.

Варіативність змісту базової середньої освіти реалізується також через запровадження в навчальних програмах резервного часу, що створює простір для задоволення освітніх потреб учнів, вирівнювання їх досягнень, розвитку наскрізних умінь тощо.

Повноцінність базової середньої освіти забезпечується реалізацією як інваріантної, так і варіативної складових, які в обов'язковому порядку фінансуються з бюджету.

З метою виконання вимог Державного стандарту навчальні плани містять усі предмети інваріантної складової, передбачені обраним варіантом навчальних планів цієї освітньої програми.

Збереження здоров'я дітей належить до головних завдань школи. Тому формування навичок здорового способу життя та безпечної поведінки здійснюється не лише в рамках предметів «Фізична культура» та «Основи здоров'я», а інтегрується у змісті всіх предметів інваріантної та варіативної складових навчальних планів.

Змістове наповнення предмета «Фізична культура» формується з варіативних модулів відповідно до статево-вікових особливостей учнів, їх інтересів, матеріально-технічної бази навчального закладу, кадрового забезпечення, регіональних та народних традицій.

Для недопущення перевантаження учнів враховуватиметься їх навчання в закладах освіти іншого типу (художніх, музичних, спортивних школах тощо). Так, у закладах загальної середньої освіти за рішенням педагогічної ради при оцінюванні учнів дозволяється враховувати результати їх навчання з відповідних предметів (музика, фізична культура та ін.) у позашкільних закладах.

Гранична наповнюваність класів та тривалість уроків встановлюються відповідно до Закону України «Про загальну середню освіту».

3 4 питання «Проектування масиву змісту освіти» зверніть увагу на системний і синергетичний підхід.

Загальнонаукова основа проектування освітнього середовища може бути представлена системним та синергетичним підходами, з позиції яких найбільш повно

можна розглянути проблемність та концептуальне наповнення проектування досліджуваного феномену. Системний підхід є одним із фундаментальних класичних підходів сучасного наукового пізнання, який передбачає дослідження явищ не ізольовано, як автономну одиницю, а перш за все як взаємодію і зв'язки різних компонентів цілого, знаходження в системі цих відносин провідних тенденцій і основних закономірностей. Застосування системного підходу безпосередньо пов'язано з поняттям системи. Згідно з теорією систем будь-яке складне явище можна розглядати як систему. Системний підхід дозволяє вивчити окремі якості об'єкта упорядковані у певну цілісність, що має є нові властивості. Так, С. Смирнов вважає, що сутність системного підходу полягає у виокремленні класу об'єктів, явищ, які відповідають поняттю «система», не зводиться до простої суми і являють собою певну цілісність. «Ціле – завжди є організацією, а організація – це система, що має структуру». Ключова роль у системному аналізі належить поняттю «структура», яке пов'язане з впорядкованістю взаємовідносин елементів системи. Структури часто носять ієрархічний характер, тобто складаються з упорядкованих рівнів. Підмножини елементів, що знаходяться на більш низькому рівні, можуть розглядатися як підсистеми, що складаються з підсистем нижчого рівня. Розгляд будь-якого об'єкта, процесу чи явища має на меті теоретичний аналіз структури та функцій цих феноменів. Для цього використовуються два прийоми: висхідний системний аналіз має на увазі пошук системи вищого порядку, яка створює зовнішні умови для функціонування розглянутого феномена, як більш дрібної структурної одиниці, тобто підсистеми. Застосування системного підходу в процесі проектування освітнього середовища професійної підготовки дозволяє оптимізувати цей процес, визначити системотвірні зв'язки, що забезпечують упорядкованість структури освітнього середовища. Інтеграція елементів системи виключає витрати на виконання різними елементами дублюючих функцій, в результаті чого ефективність системи в цілому значно вище сумарної ефективності складових її компонентів. Отже, системний підхід дозволяє забезпечити цілісну єдність між науковими уявленнями про зміст освітнього середовища і теоретичними, нормативними положеннями його проектування. Загальнонауковою основою дослідження проектування освітнього середовища також є синергетичний підхід.

Синергетика вважає, що середовище є певним началом, носієм різних форм майбутньої організації, полем неоднозначних шляхів розвитку. Педагогічна синергетика розглядає освітнє середовище як умову і засіб різноманітних шляхів розвитку особистості.

Аналіз загальнонаукових основ дослідження проектування освітнього середовища дає нам підстави визначити такі базові положення :

- освітнє середовище є цілісною динамічною системою;
- зв'язок і взаємодія між структурними компонентами освітнього середовища забезпечує функціонування цілого і перехід всієї системи в оптимальний, більш високоорганізований стан;
- проектування освітнього середовища також є системою діалектично

пов'язаних між собою частин, нерозривність та взаємодоповнюваність яких у процесі реалізації, забезпечує цілісність процесу проектування освітнього середовища для створення його інноваційного проекту;

– у проектуванні освітнього середовища необхідно враховувати, що кожен компонент має свій внутрішній потенціал і для отримання інтегрованого цілого важливо спонукати їх до самоорганізації, самореалізації та самоактуалізації.

Технологія, яка буде запропонована далі, – це технологія модульної структуризації (системність, технологічне дозування на модулі, продуктивний обмін); технологія перетворення (модуль – не лише складова частина, а й коефіцієнт перетворення) наукового знання в навчальну дисципліну; технологія складання авторських програм. Вона проста, але трудомістка. Правила системного підходу, вільного (не прив'язаного до механічного запам'ятовування) виробництва думок та обміну ними, чітко дозованої логікою побудови і потребою, поширюються однаково як на студентів, так і на викладачів.

При цьому рекомендується наведений нижче алгоритм:

- визначити системотворчу складову дисципліни;
- проаналізувати можливі підстави для розчленування на елементи, обрати серед них найбільш актуальні відповідно до потреб слухачів і вимог освітніх стандартів;
- створити ситуацію вибору в подальшому просуванні до елементів нової системи;
- здійснити структуризацію з декількома рівнями залежно від бажаної глибини занурення;
- надати студентам можливість вибору індивідуальної траєкторії просування. Тим самим виявиться їхня активність, спрямована на вирішення власних професійних проблем, на виконання
- дій, на розвиток; вирішиться усвідомлена проблема: чи то шляхом знайденої необхідної інформації, чи то шляхом вирощування власних здібностей або того й іншого разом.

Проблеми змісту освітнього процесу можна розглядати в аспекті традиційного та інноваційного ставлення. Спробуємо ці підходи поєднати, але не в категорії «краще–гірше». Перші підходили для свого часу, для тих запитів, що формувалися як соціальне замовлення. Якщо говорити про другі, то потрібно погодитись, що ми живемо в час нестабільності, перманентних реформ, загальної кризи, яка ставить людині свої вимоги, називаючи їх об'єктивними, тобто ті, з якими необхідно рахуватися та підлаштовуватися під них

3 5 питання «Контроль виконання в закладі освіти організаційних заходів з проведення стандартизації засобів діагностики якості освіти» зверніть увагу на такі аспекти проблеми:

Розкриваючи сутність внутрішньої системи забезпечення якості освіти, варто звернути увагу на співвідношення таких термінів як «якість освіти» та «якість освітньої діяльності».

Закон України «Про освіту» визначає якість освіти як «відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом освіти та/або договором про надання освітніх послуг», а якість освітньої діяльності – як «рівень організації, забезпечення та реалізації освітнього процесу, що забезпечує здобуття особами якісної освіти та відповідає вимогам, встановленим законодавством та/або договором про надання освітніх послуг» (пункти 29, 30 частини 1 статті 1).

Запровадження внутрішньої системи забезпечення якості – стратегічне рішення школи, яке може допомогти поліпшити її загальну дієвість та забезпечити міцну основу для ініціатив щодо її ефективного та сталого розвитку.

В Україні створена Державна служба якості освіти

Нормативно-правові акти, що регламентують діяльність Державної служби якості освіти України:

Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності»;

Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності»;

Закон України «Про захист персональних даних»;

Положення про Державну службу якості освіти України;

Постанова КМУ «Про утворення територіальних органів Державної служби якості освіти»;

Постанова КМУ «Про затвердження Порядку державного інспектування навчальних закладів»;

Постанова КМУ «Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади»;

Наказ МОН «Про координацію заходів щодо здійснення державного нагляду (контролю) за діяльністю навчальних закладів»;

Якість освіти – комплекс характеристик освітнього процесу, що визначають послідовне та практично ефективне формування компетентності та професійної свідомості. Це певний рівень знань і вмінь, розумового, фізичного й морального розвитку, якого досягли випускники закладу освіти відповідно до запланованих цілей навчання і виховання.

Формами оцінювання якості освіти в повній загальній середній освіті є:

- Зовнішнє незалежне оцінювання (ЗНО),
- Державна підсумкова атестація (ДПА),
- PISA (Програма міжнародного оцінювання учнів)

Зовнішнє незалежне оцінювання. Дослідження результатів навчання, здобутих на певному освітньому рівні, проведення моніторингу якості освіти, які здійснює Український центр оцінювання якості освіти (УЦОЯО). Результати зовнішнього незалежного оцінювання випускників системи повної загальної середньої освіти

використовують для прийому до закладів вищої освіти та зараховують як оцінку за державну підсумкову атестацію.

Вперше ЗНО з української мови, математики та історії України відбулося у 2006 році. З 2016 року з використанням технологій ЗНО проходять вступні випробування до магістратури за спеціальністю «Право». Для визначення результатів ЗНО з кожного предмета встановлено «пороговий бал» – тобто кількість тестових балів, яку може набрати мінімально підготовлений абітурієнт. Учасники тестування, які не подолають «поріг», не зможуть використати результат зовнішнього оцінювання з цього предмета для вступу до закладів вищої освіти. Усі абітурієнти, результати яких будуть не нижчими від «порогового балу», отримають оцінку за шкалою 100-200 балів і матимуть право брати участь у конкурсному відборі під час вступу на навчання.

Державна підсумкова атестація – форма контролю відповідності освітнього рівня випускників закладів загальної середньої освіти I, II, III ступенів (ЗЗСО) та професійно-технічних навчальних закладів, що надають повну загальну середню освіту, державним вимогам. ДПА проводиться наприкінці навчального року, з навчальних предметів, перелік яких щороку визначається і затверджується Міністерством освіти і науки України.

Обов'язковою є атестація з української мови.

Учні початкової (4 клас) та основної (9 клас) школи ЗЗСО з навчанням мовами національних меншин, які прибули з-за кордону і почали вивчати українську мову в поточному навчальному році, замість атестації з цього предмета можуть за заявою батьків та за рішенням педагогічної ради проходити атестацію з мови навчання.

ДПА проводиться у письмовій формі. Завдання для проведення атестації укладаються навчальними закладами відповідно до орієнтовних вимог до змісту атестаційних завдань, затверджених Міністерством освіти і науки України.

ДПА може проводитися у формі ЗНО. Результати ЗНО з трьох навчальних предметів зараховуються як результати державної підсумкової атестації за освітній рівень повної загальної середньої освіти для випускників старшої школи загальноосвітніх навчальних закладів.

Результати ДПА визначаються за 12-бальною шкалою за загальними критеріями оцінювання навчальних досягнень учнів. Бали, отримані за атестацію, виставляються окремо від річних балів. Результати ДПА заносяться у таблиць навчальних досягнень (4 клас), до свідоцтва про базову загальну середню освіту (9 клас), до атестата про повну загальну середню освіту (11 клас), і враховуються при визначенні середнього балу відповідного документа, а також при визначенні претендентів на нагородження золотою або срібною медаллю.

PISA (Programme for International Student Assessment, програма міжнародного оцінювання учнів) – міжнародне дослідження, започатковане у 1997 році та координоване Організацією з економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР).

Метою програми є визначення тенденцій у результатах освітніх програм різних країн; чинників, що впливають на рівень навчальних досягнень учнів у світі,

підвищення якості викладання і організації систем освіти.

Починаючи з 2000 року, дослідження проводиться раз на три роки й спрямоване на оцінювання систем освіти в різних країнах світу на підставі тестування 15-річних учнів.

У 2018 році Україна вперше взяла участь, серед близько 80 країн світу, у програмі міжнародного оцінювання учнів PISA, що проводиться під егідою Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР).

Дослідження має на меті визначити, наскільки учень зможе використовувати знання і уміння, що їх отримано в школі, та наскільки в учнів розвинена здатність:

- до читання, розуміння й інтерпретації різноманітних текстів, з якими вони матимуть справу в повсякденному житті;
- до використання знань і умінь з математики у подоланні різноманітних життєвих викликів і проблем, пов'язаних із математикою;
- до використання знань і умінь з природничих наук для розв'язання різноманітних життєвих проблем, пов'язаних із певними науковими ситуаціями.

PISA досліджує різноманітні аспекти життя учнів, які беруть участь у програмі, збирає інформацію про школи. Проводиться опитування адміністрацій шкіл та інших структур, причетних до управління освітою, які надають інформацію для аналізу отриманих учнями результатів в контексті рівня і якості викладання, навчання та організації шкіл (наприклад: кваліфікація вчителів, ефективно організовані навчальні плани, практики викладання, час на навчання та навчальні можливості як всередині школи, так і поза її межами, контроль якості шкільних процесів, їх моніторинг, лідерство та шкільне управління, залучення батьків до участі в шкільному житті, мікроклімат у школі, загальні цінності, очікування високих досягнень, взаємодія та взаємна підтримка, показники рівня відсіву в школах тощо). Ця інформація необхідна для того, щоб провести детальне вивчення чинників, які зумовлюють відмінності в читацькій, математичній і природничій грамотності учнів 15-ти років як у межах країни, так і порівняно з іншими країнами.

Для країн-учасниць можливі дві форми участі – комп'ютерна і паперова. Україна братиме участь у паперовій версії, тому всі варіанти тестових буклетів та опитувальників заповнюватимуться учнями вручну.

В Україні учні проходитимуть тестування впродовж 2-х годин, працюючи з одним із 13 тестових зошитів. Примірники кожного тестового зошиту надаються великій кількості учасників тестування, щоб можна було здійснити порівняльний аналіз результатів тестування як у межах однієї країни, так і серед усіх країн-учасниць.

Дослідження зосереджується не на знанні програмного матеріалу, а на усвідомленні загальних принципів та ідей наукової теорії, здатності до використання отриманих у школі знань і умінь у реальних життєвих ситуаціях.

Завдяки дослідженню країни мають змогу отримати:

- узагальнене досє про сформованість читацької, математичної та науково-природничої грамотності 15-річних підлітків;

- змістовні індикатори, пов'язані з характеристиками шкіл та учнів;
- індикатори, які показують, як змінилися результати країни-учасниці;
- інформацію, значущу для прийняття рішень у галузі освітньої політики та різноманітних освітніх досліджень.

Звіт про першу повноцінну участь України в Програмі міжнародного оцінювання учнів PISA-2018 представлять у грудні 2019 року. Після цього він буде доступний для аналізу системи освіти та напрацювання можливих змін. Про це йшлося під час презентації Дорожньої карти з використання результатів дослідження PISA-2018, що відбулася 24 липня 2019 року, в приміщенні МОН.

Заходи, пов'язані з аналізом даних та комунікацією результатів PISA –2018, об'єднано в спеціальну Дорожню карту. Презентацію національного звіту PISA-2018 заплановано на грудень цього року.

Паралельно триває підготовка до наступного оцінювання PISA, яке відбудеться 2021 року. Під час нього планується участь України в пілотуванні розділу «Креативне мислення» та залучення до тестування дітей з особливими освітніми потребами.

Наступне дослідження буде в комп'ютерному форматі, що потребує додаткової підготовки. Зокрема, готується до запуску новий сайт PISA в Україні. Він дозволить учням пройти тестування онлайн, а вчителям – одразу отримати результат і скористатись інструкцією для його перевірки.

Підписано меморандум про співпрацю та партнерство між МОН та установами, які є партнерами і стейкхолдерами проведення досліджень PISA в Україні. Зокрема, меморандум підписали представники UNICEF Ukraine, Міжнародного фонду «Відродження», Національної академії педагогічних наук, громадської спілки «Освіторія», Аналітичного центру CEDOS, ГО «Смарт Освіта», Державної служби якості освіти, Інституту освітньої аналітики та Українського центру оцінювання якості освіти, який є головним організатором PISA в Україні.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. Скласти таблицю основних понять, що розглядаються на семінарському занятті:

№	Поняття	Сутність
1	<i>Стандарти освіти</i>	
2	<i>Предметні стандарти</i>	
3	<i>Зміст освіти</i>	
4	<i>Якість освіти</i>	
5	<i>Стандартизація засобів діагностики</i>	

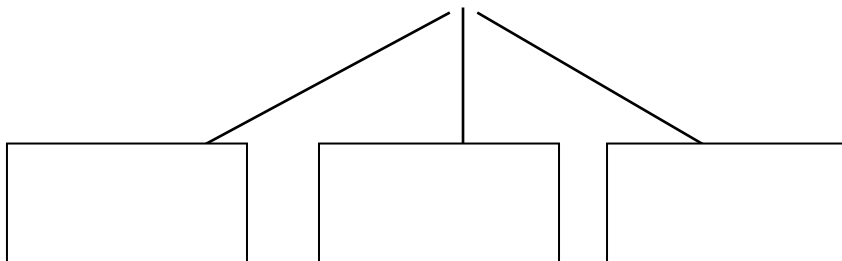
2. Заповніть матрицю побудови змісту освітнього процесу на рівні навчального предмета

Види діяльності	Досвід особистості			
	Знання	Уміння	Творчість	Відносини
1. Комунікатива				
2. Інтелектуально-пізнавальна				
3. Ціннісно-орієнтаційна				
4. Естетично-художня				
5. Техніко-технологічна				
6. Спортивно-оздоровча				

3. Дайте відповіді на питання:

- Які ж принципи лежать в основі побудови змісту освіти?
- У змістовному аспекті стандарт середньої загальноосвітньої школи передбачає:

-
- У рамках національного рівня стандарт освіти включає:

Семінарсько-практичне заняття № 2.

Тема. Моделювання соціальних здатностей випускника.

Мета: закріпити основні поняття теми, виділити суттєві ознаки компетентнісного підходу в організації навчального процесу; виокремити соціальні здатності випускника та на цій основі розробити модель випускника

План

I. Обговорення питань

1. Соціальні здатності випускника школи I ступеня.
2. Соціальні здатності випускника школи II ступеня.
3. Соціальні здатності випускника школи III ступеня.
4. Компетентнісний підхід в організації навчального процесу.

II. Практична частина

1. Розподіл на групи.
2. Розробка моделі випускника навчального закладу.
3. Захист моделі.

III. Підведення підсумків.

Література: [4, 8, 10, 13, 16, 17]

Навчально-методичні рекомендації та завдання до семінарсько-практичного заняття

- Опрацювати тексти лекцій.
- Ознайомитись з науково-методичною літературою з проблеми.
- Скласти таблицю основних понять, що розглядаються на семінарському занятті

Під час підготовки до обговорення питань зверніть увагу на 10 ключових компетентностей Нової української школи:

1. Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами. Це вміння усно і письмово висловлювати й тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання, письмо, застосування мультимедійних засобів). Здатність реагувати мовними засобами на повний спектр соціальних і культурних явищ – у навчанні, на роботі, вдома, у вільний час. Усвідомлення ролі ефективного спілкування.

2. Основні компетентності у природничих науках і технологіях. Наукове розуміння природи і сучасних технологій, а також здатність застосовувати його в практичній діяльності. Уміння застосовувати науковий метод, спостерігати, аналізувати, формулювати гіпотези, збирати дані, проводити експерименти, аналізувати результати.

3. Інформаційно-цифрова компетентність передбачає впевнене, а водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та

приватному спілкуванні. Інформаційна й медіа-грамотність, основи програмування, алгоритмічне мислення, робота з базами даних, навички безпеки в інтернеті та кібербезпеці. Розуміння етики роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо).

4. Уміння вчитися впродовж життя. Здатність до пошуку та засвоєння нових знань, набуття нових вмінь і навичок, організації навчального процесу (власного і колективного), зокрема через ефективне керування ресурсами та інформаційними потоками, вміння визначати навчальні цілі та способи їх досягнення, вибудовувати свою освітньо-професійну траєкторію, оцінювати власні результати навчання, навчатися впродовж життя.

5. Спілкування іноземними мовами. Уміння належно розуміти висловлене іноземною мовою, усно і письмово висловлювати і тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання і письмо) у широкому діапазоні соціальних і культурних контекстів. Уміння посередницької діяльності та міжкультурного спілкування.

6. Математична компетентність. Культура логічного і алгоритмічного мислення. Уміння застосовувати математичні (числові та геометричні) методи для вирішення прикладних завдань у різних сферах діяльності. Здатність до розуміння і використання простих математичних моделей. Уміння будувати такі моделі для вирішення проблем.

7. Ініціативність і підприємливість. Уміння генерувати нові ідеї й ініціативи та втілювати їх у життя з метою підвищення як власного соціального статусу та добробуту, так і розвитку суспільства і держави. Вміння раціонально вести себе як споживач, ефективно використовувати індивідуальні заощадження, приймати доцільні рішення у сфері зайнятості, фінансів тощо.

8. Соціальна та громадянська компетентності. Усі форми поведінки, які потрібні для ефективної та конструктивної участі у громадському житті, в сім'ї, на роботі. Уміння працювати з іншими на результат, попереджати і розв'язувати конфлікти, досягати компромісів. Повага до закону, дотримання прав людини і підтримка соціокультурного різноманіття.

9. Обізнаність та самовираження у сфері культури. Здатність розуміти твори мистецтва, формувати власні мистецькі смаки, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття за допомогою мистецтва. Ця компетентність передбачає глибоке розуміння власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших.

10. Екологічна грамотність і здорове життя. Уміння розумно та раціонально користуватися природними ресурсами в рамках сталого розвитку, усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини, здатність і бажання дотримуватися здорового способу життя.

Усі перелічені компетентності однаково важливі й взаємопов'язані. Кожну з них діти набувають під час вивчення різних предметів на всіх етапах освіти. Спільними для всіх компетентностей є такі вміння:

- уміння читати і розуміти прочитане;
- уміння висловлювати думку усно і письмово;
- критичне мислення;
- здатність логічно обґрунтовувати позицію;
- виявляти ініціативу;
- творити;
- уміння вирішувати проблеми, оцінювати ризики та приймати рішення;
- уміння конструктивно керувати емоціями;
- застосовувати емоційний інтелект;
- здатність співпрацювати в команді.

Запитання та завдання для самоконтролю

- Скласти таблицю основних понять, що розглядаються на семінарському занятті:

№	Поняття	Складові
1	Соціальні здатності випускника школи I ступеня	
2	Соціальні здатності випускника школи II ступеня	
3	Соціальні здатності випускника школи III ступеня	

Семінарське заняття № 3.

Тема. Семестрово-блочно-залікової система навчання.

Мета: закріпити теоретичні знання щодо організації діяльності педагогічного колективу в умовах СБЗС, формувати уміння визначати критерії якості управління впровадження технології у навчальний процес.

План

1. Семестрово-блочно-залікова система (СБЗС) – особистісно орієнтована технологія навчання.
 - Цілі СБЗС
 - Концептуальні положення
 - Зміст технології
 - Особливості методики
2. Компоненти СБЗС.
 - Блочна побудова навчального процесу.
 - Особливості уроку-пари.
 - Додаткові індивідуальні заняття (ДІЗ).
 - Заліки та їх види.
3. Управління впровадженням СБЗС в практику роботи загальноосвітньої школи.
4. Розробка моделі оцінки якості управління впровадженням СБЗС в практику роботи закладу загальної середньої освіти.

Критерії	Показники критеріїв

Мета навчального закладу	Характеристика соціуму	Соціальні здатності випускника	Методи дослідження	Аналіз результатів дослідження

Література: [4, 13, 16, 17]

Навчально-методичні рекомендації та завдання до практичного заняття

1. Опрацювати тексти лекцій.
2. Ознайомитись з науково-методичною літературою з проблеми.
3. Розробити модель оцінки якості управління впровадженням СБЗС в практику роботи закладу загальної середньої освіти.

Під час обговорення питань необхідно пам'ятати:

Автор семестрово-блочно-залікової система навчання С. І. Подмазін.

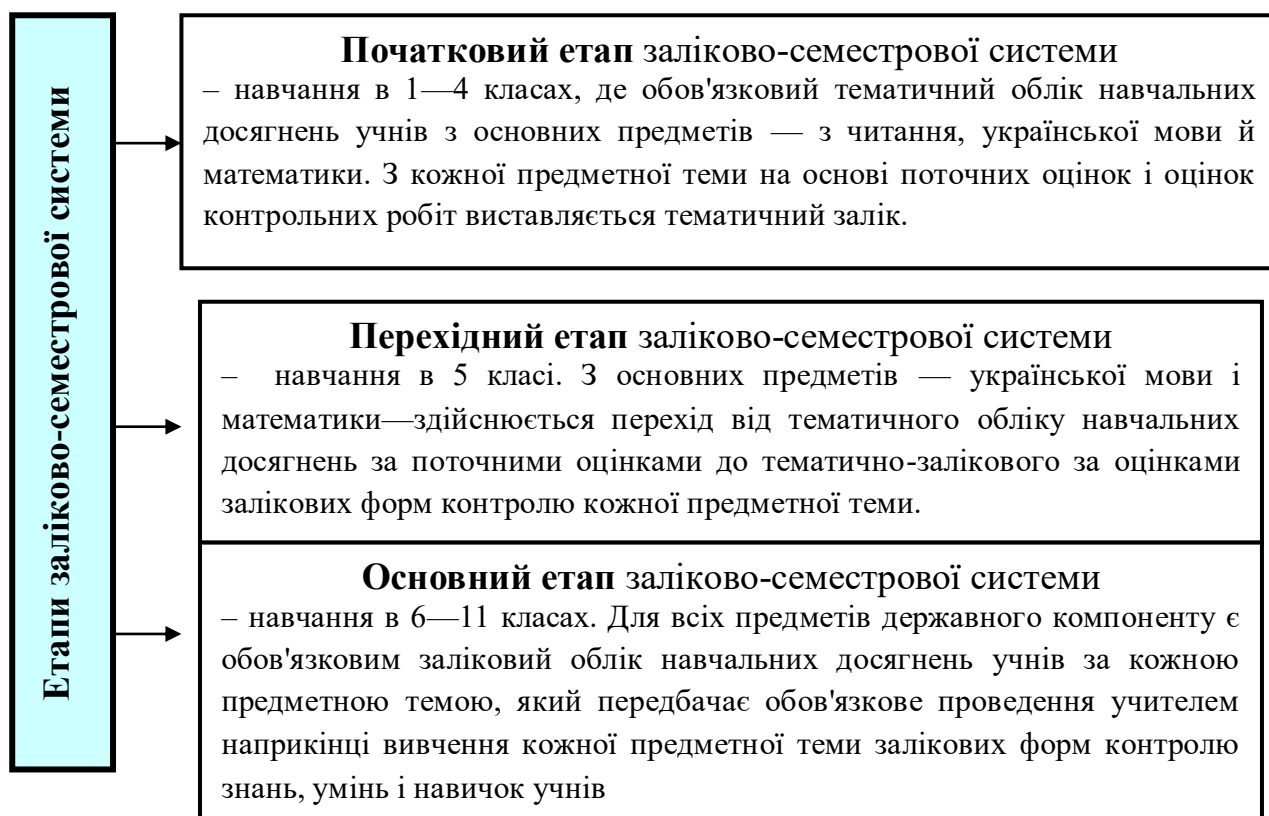
Базовим фундаментом заліково-семестрової системи навчання є тематичний облік навчальних досягнень учнів, який поступово набуває форми заліку.

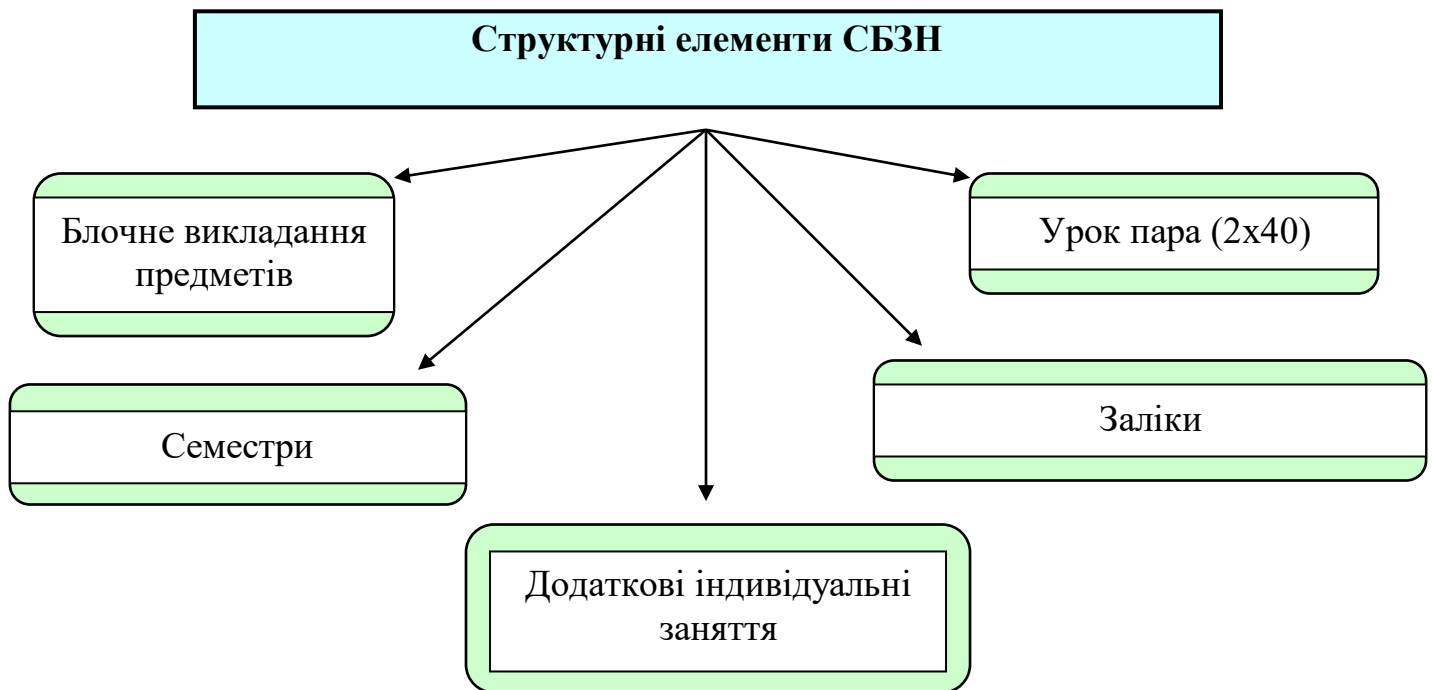
Навчальні предмети 5—11 класів розподіляються на три блоки:

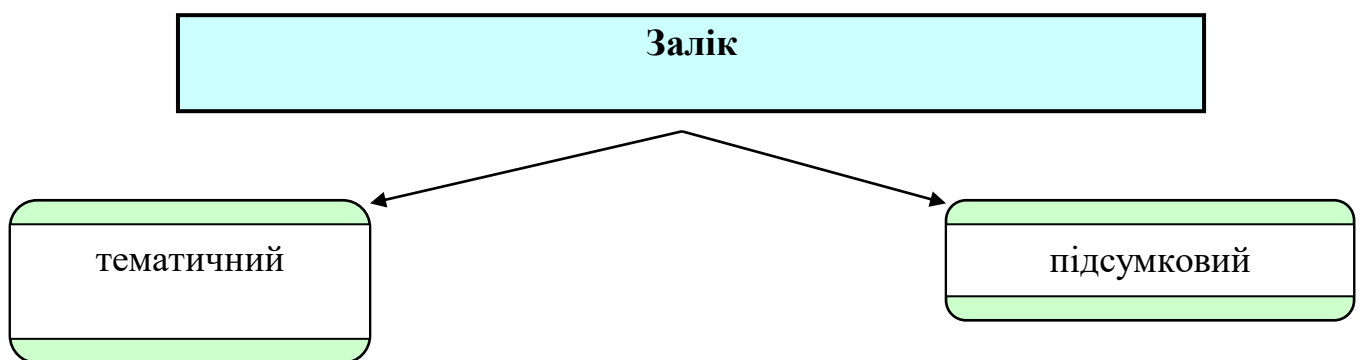
Порядок вивчення предметів затверджує директор школи і обов'язково зберігає рівень гранично допустимого навчального навантаження учнів відповідно до державного навчального плану по класах, базується на принципі рівнозначності навчальних дисциплін для кожного навчального півріччя й рівнозначності тижневого навантаження учителів на кожне з півріч навчального року.

Порядок вивчення предметів за півріччями укладає заступник директора з навчальної роботи, враховуючи побажання вчителів-предметників, вмотивовані особливостями класів чи предметами державної атестації, тобто попередніми екзаменаційними предметами. Такі предмети здебільшого виносяться на II навчальне півріччя, що полегшує й поліпшує підготовку, особливо для випускних класів. Наприклад, українська література та історія в 11 класі.

Для всіх предметів державного компоненту є обов'язковим заліковий облік навчальних досягнень учнів за кожною предметною темою, який передбачає обов'язкове проведення учителем наприкінці вивчення кожної предметної теми залікових форм контролю знань, умінь і навичок учнів.

Доцільність вибору тієї чи іншої форми контролю визначається специфікою предмета, теми, враховуються особливості класу та індивідуальні особливості учнів, оскільки підбір завдань обов'язково диференційований. У школі практикуються наступні залікові форми контролю знань: усний залік, залікова самостійна робота (теоретична, практична, комбінована; географічні, біологічні, історичні диктанти тощо), залікові тести, залікова контрольна робота.

Успішний здачі усного заліку, успішному виконанню письмових залікових форм контролю знань слугує перелік питань, які вчитель завчасно (перед вивченням теми) повідомляє в навчальний інформаційний центр школи, із якими учень самостійно ознайомлюється, а під час уроків при вивченні теми на ці питання та типові завдання звертається особлива увага, оскільки вчитель розробляє їх відповідно

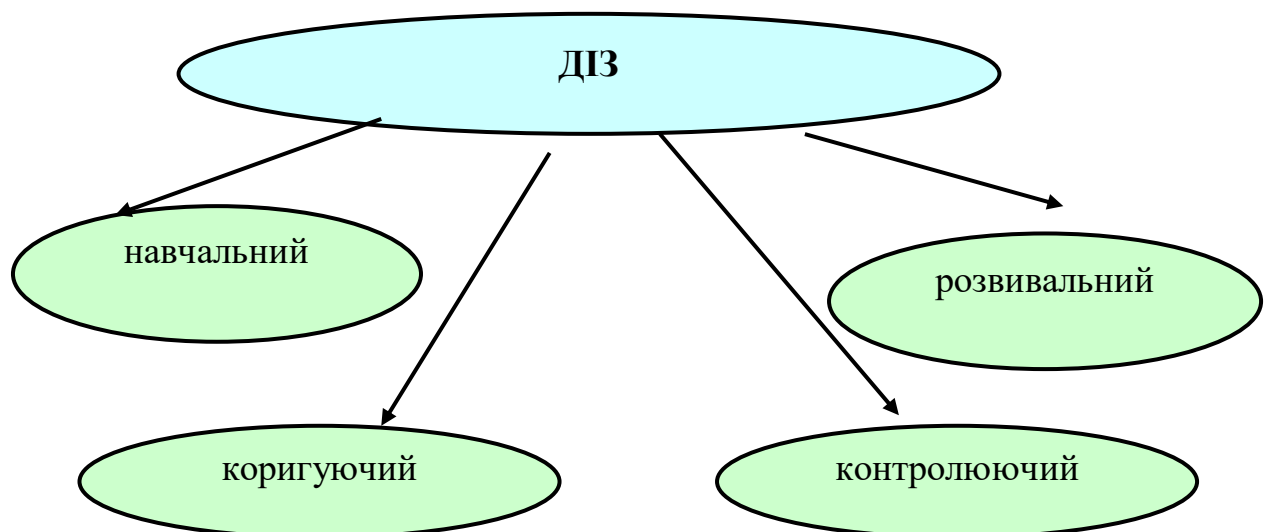
до програмових вимог.

На основі оцінок залікових форм контролю з предметної теми учитель виставляє узагальнюючу оцінку навчальних досягнень учня — **тематичний залік**. оцінки, але основними є оцінки залікових форм контролю. На основі оцінок тематичних заліків виставляються оцінки за семестри, за семестровими вчитель виставляє узагальнюючу оцінку навчальних досягнень учня з предмета в **цілому**— **підсумковий залік**.

Суміжною формою навчальних занять є **додаткові індивідуальні заняття** (ДІЗи), які проводяться за рахунок 5 хвилин, які залишаються від 45 хвилин кожного уроку з кожного предмета і насамкінець складають певну кількість годин.

ДІЗи — це дуже важлива форма організації навчального процесу, що реалізує принцип індивідуального підходу до учнів, і активна форма виховання, яка створює оптимальні умови для неформального спілкування учителя з учнем, а спілкування є одним із найважливіших методів виховання.

Відповідно до пріоритетної функції ДІЗів (розвивальної, навчальної, коригуючої, контролюючої) на конкретному занятті в школі використовують ті або інші форми ДІЗів, а за спрямованістю додаткових індивідуальних занять — конкретні навчальні завдання й проблеми конкретних учнів. Їх ми розподіляємо на три групи: розвивальні, консультаційні, гурткові.

Основною формою навчальних занять у 1—4 класах є урок, у 5—11 класах — урок-пара тривалістю 80 хв. (скорочені 40-хвилинні два уроки) із перервою між півпарами в 10 або 20 хвилин відповідно до розкладу дзвінків. Урок-пара проводиться з основних предметів навчального плану. З образотворчого мистецтва, музики, фізкультури, ОБЖД проводяться одиничні уроки тривалістю 40 хв. Доцільність проведення уроків-пар чи одиничних уроків з окремих предметів визначається конкретним учителем.

Вивчення предметів за півріччями, тобто протягом трьох навчальних семестрів, проведення уроків-пар дають змогу:

Урок-пара (2х40) дає змогу

- формувати оптимальний для учнів психологічний режим навчального процесу, попереджуючи перевтомлення і забезпечуючи вивчення навчального матеріалу шляхом «занурення» у предмет;
- здійснювати ефективний зворотній зв'язок, тобто результативніше закріплювати вивчений матеріал, використовуючи більше самостійних творчих, практичних завдань;
- систематично, а не періодично проводити ущільнений контроль навчальних досягнень учнів;
- економити 10 хвилин робочого часу, які доцільно використовувати на додаткові індивідуальні заняття;
- робити домашні завдання з 2—3 предметів кожного дня замість 5—6.

Урок-пара вимагає від учителя творчої діяльності, постійного удосконалення своєї професійної майстерності.

Проведення уроків-пар зобов'язує вчителя:

- до високої мотивації пізнавальної діяльності учнів на уроці;
- до установки на випереджаюче навчання;
- до використання принципу блоків та опори;
- до чіткої, оптимально-ущільненої організації уроку;
- до високого темпу діяльності;
- до вибору активних форм і методів роботи на уроці відповідно до кожного етапу.

За заліково-семестровою системою навчання учень має право:

- автоматично отримати оцінку «відмінно» із тематичного заліку, основною формою контролю знань якого є усний залік, залікові тести, залікова самостійна робота, якщо учень під час вивчення теми мав усі поточні оцінки «відмінно», тобто звільняється від вищеназваних залікових форм контролю знань;
- перездати оцінку тематичного заліку на вищу оцінку протягом двох тижнів після закінчення вивчення теми. Відповідна перездана оцінка вноситься до класного журналу в графу «Перездача», що стоїть після граfi «Тематичний залік»; (Перездача тематичного заліку може вплинути (змінити) на семестрову оцінку. Тоді графа «перездача» вноситься і після граfi «за семестр».)
- за заявою перездати оцінку підсумкового заліку на кращу оцінку протягом трьох тижнів після закінчення вивчення предмета в окремих випадках, що розглядаються дирекцією школи індивідуально;
- при пропусках навчальних занять з поважних причин здати тематичні заліки в терміни, визначені за домовленістю з учителем протягом періоду, який необхідний учневі для успішного засвоєння пропущеного матеріалу й ліквідації заборгованості.

Заліково-семестрова система навчання дає змогу учителеві:

- систематизувати знання учнів з теми і предмета в цілому;
- активізувати свої форми роботи і творчо проявляти свої особливості в роботі;
- широко впроваджувати індивідуальний та диференційований підхід до учнів;
- розвантажуватись, оскільки зменшується кількість щоденних підготовок до уроків, вивільняється більше часу на самоосвіту;
- налаштовувати стосунки з дітьми на основі педагогіки співробітництва;
- активно співпрацювати з батьками.

Запитання та завдання для самоконтролю

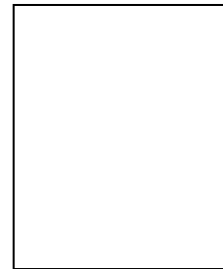
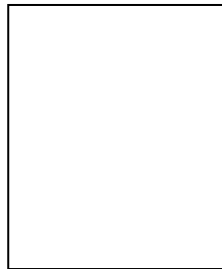
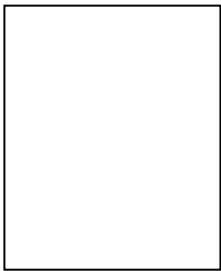
1. Розкрийте поняття «СБЗС»
2. Обґрунтуйте чим відрізняється урок-пара від традиційного уроку.
3. Які види ДІЗ ви знаєте і з якою метою вони проводяться.
4. Порівняйте семестрово-залікову систему навчання і традиційну:

Семестрово- залікова система навчання	Традиційна система навчання

5.. Проведення уроків-пар зобов'язує вчителя:

- а) _____
- б) _____
- в) _____
- г) _____
- д) _____
- е) _____

6..Елементи СБЗН:

7..Організація навчального процесу в умовах СБЗН на структурному і змістовому рівнях дає змогу для учня:

8. Заліково-семестрова система навчання дає змогу учителеві:

9..Визначіть показники критеріїв оцінки якості управління впровадженням педагогічної технології у навчальний процес.

Семінарське заняття № 4.

Тема: Технології розвивального навчання.

Мета: закріпити теоретичні знання щодо організації діяльності педагогічного колективу в умовах розвивального навчання, модульно-розвивального навчання, формувати вміння визначати критерії якості управління впровадження технології у навчальний процес.

План

1. Технологія розвивального навчання Д. Ельконіна - В. Давидова.
2. Система розвивального навчання Л. В. Занкова
3. Модульно- розвивальне навчання А. В. Фурмана.
4. Технологія саморозвиваючого навчання Г. Селевко.

I. Обговорення питань

- Ідеї технології розвивального навчання.
- Концептуальні основи.
- Особливості змісту
- Особливості методики

II. Заповнення таблиці:

Автори технології	Ідеї	Концептуальні основи	Особливості змісту	Особливості методики

Література: [4, 8, 9, 15, 16, 17]

Навчально-методичні рекомендації та завдання до семінарського заняття

1. Опрацювати тексти лекцій.
2. Ознайомитись з науково-методичною літературою з проблеми.
3. Дайте відповіді на запитання до самоконтролю та заповніть таблиці.

Під час обговорення питань семінарського заняття необхідно звернути увагу та розкрити такі аспекти:

Технологія розвивального навчання

Грунтується на теоретичних ідеях і практичних напрацюваннях Л. С. Виготського, Л. В. Занкова, В. В. Давидова, Д. Б. Ельконіна

Л. С. Виготський установив, що розвиток інтелекту дитини відбувається через зону «ближнього розвитку», коли дитина може спочатку щось робити у

співпраці з дорослим, а потім переходить на такий рівень розвитку, коли цю дію може виконувати самостійно, тобто навчання в дитячому віці має випереджати розвиток і вести в такий спосіб розвиток за собою

Розвивальне навчання – цілісна педагогічна проблема, яка забезпечує оптимальні умови для розвитку учнів як суб'єктів навчання

Розвивальне навчання – основа формування творчої особистості, а в подальшому особистості, яка має внутрішні потреби, що забезпечують її творчу активність, тобто не стимульовану зовнішніми факторами

Метою розвивального навчання є формування активного, самостійного, творчого мислення учня і на цій основі поступового переходу в самостійне навчання.

Завдання розвивального навчання – формування особистості з

- гнучким розумом;
- розвиненими потребами до пізнання та самостійних дій;
- певними навичками та творчими здібностями.

Принципи розвивального навчання

- навчання має проваджуватися на високому рівні складності;
- у вивченні програмного матеріалу необхідно йти вперед швидкими темпами;
- провідне місце належить теоретичним знанням;
- учні повинні усвідомлено засвоювати навчальний матеріал, засоби реалізації знань на практиці.

Модель організації навчання

(Ця модель передбачає реалізацію таких етапів)

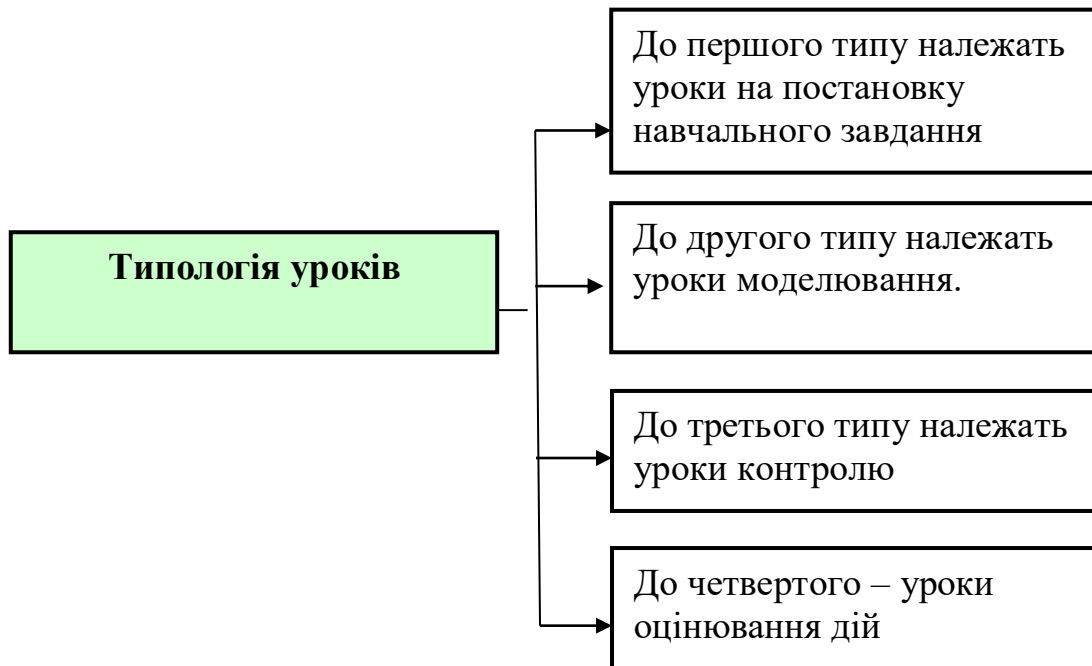
- 1) формування в учнів мотивів навчання, позитивного ставлення до нього;
- 2) оволодіння новою інформацією, що являє собою пізнавальну активність школяра спрямовану на опанування нових знань та способів навчальних дій;
- 3) відтворення учнями засвоєного матеріалу;
- 4) формування вмінь у стандартних і нових умовах;
- 5) узагальнення знань, умінь і навичок школярів;
- 6) продуктивна пізнавальна діяльність учнів для формування знань, умінь і навичок на творчому рівні.

Навчальна діяльність як універсальний метод являє собою ефективну форму активності вчителя, що спрямована на учня.

Навчальний матеріал слід подавати в трьох площинах:

- система навчальних завдань, що пронизують усю програму предмета;
- розгортання навчального матеріалу всередині кожного навчального завдання за етапами його виконання;
- розробка кожного конкретного уроку відповідно до певного етапу вирішення навчального завдання.

Розвивальне навчання –

така пізнавальна діяльність учнів, у процесі якої кожна дитина самостійно або за допомогою вчителя осмислює матеріал, творчо застосовує його за нестандартних умов та свідомо запам'ятовує для подальшого навчання. При цьому відбувається самовдосконалення й самовираження дитини

Д. Ельконін, розвиваючи ідеї свого вчителя Л. Виготського, досліджував широке коло проблем дитячої та педагогічної психології. Своєрідність навчальної діяльності школярів Д. Ельконін убачав не в засвоєнні знань і вмінь, а в самозміні дитини. При цьому школяр свідомо сприймає навчальну діяльність як особливу діяльність, особисту мету. Спільно з Д. Ельконіним працював його колега В. Давидов. Вони керували багатоплановим експериментальним дослідженням щодо формування у молодших школярів ставлення до навчальної діяльності як до особистої мети свого розвитку, яке мало підтвердити гіпотезу щодо розвивального навчання.

У результаті багаторічних експериментальних досліджень В. Давидов обґрунтував способи відбору змісту навчання в початковій школі, які враховують особливості та структуру навчальної діяльності й забезпечують формування в учнів теоретичного мислення.

Наприкінці 80-х років XX ст. було розроблено й опубліковано програми розвивального навчання для 1–5 класів, видано підручники та методичні посібники, що мало забезпечити інтенсивну практичну реалізацію цієї концепції.

Цілеспрямовану навчальну діяльність характеризують такі особливості:

1. Особлива форма активності дитини, спрямована на зміну себе як суб'єкта учіння. Така діяльність орієнтована не на здобуття матеріальних або інших результатів, а безпосередньо на розвиток учнів.

Видатний психолог Сергій Рубінштейн (1889–1960) виокремив два види (способи) навічіння і два види діяльності, в результаті яких людина оволодіває новими знаннями і вміннями. Перший зорієнтований на оволодіння знаннями і вміннями як на пряму мету, а другий забезпечує аналогічний результат через досягнення інших цілей. Учіння в цьому разі є не самостійною діяльністю, а процесом, що здійснюється як компонент і результат діяльності, до якої він включений. На завершальному етапі ефективно, за його твердженням, поєднання обох способів.

Учні початкових класів у процесі учіння беруть участь у цілеспрямованій навчальній діяльності та інших видах діяльності (ігровій, трудовій), зорієнтованих на досягнення зовсім інших цілей (виготовлення якоїсь речі, деталі, розв'язання задачі тощо). Оволодіння знаннями і вміннями при цьому є побічним результатом їх діяльності. Найефективнішим щодо успішності й особливо в психічному розвитку школярів є перший спосіб учіння (цілеспрямована навчальна діяльність). Згідно з теорією Ельконіна-Давидова, він має бути провідним, основним у процесі оволодіння новими знаннями. Це означає, що мотиви навчальної діяльності (навчально-пізнавальні) мають бути домінуючими, головними у мотивації учіння школярів.

2. Головним змістом навчання повинні бути загальні способи дій щодо розв'язання різноманітних завдань, які спрямовували б діяльність учнів на оволодіння цими способами. Як відомо, однією з найхарактерніших ознак сформованості в учнів цілеспрямованої навчальної діяльності є розрізнення ними конкретного результату своїх дій і загального способу, завдяки якому вони його досягли.

3. Необхідність з'ясування у процесі цілеспрямованої навчальної діяльності походження понять і позначуваних ними дій, підтвердження необхідності цих понять і дій для теоретичного пізнання відповідної галузі знань, а також теоретичних засад дій, що засвоюються. Без цього неможливе свідоме і самостійне засвоєння учнями нових понять. Це означає, що у процесі навчання знання не повинні даватися в «готовому вигляді», а вивчення нового поняття, розділу, теми має починатися з мотивації, тобто з роз'яснення, для чого і чому необхідно вивчати певний розділ, тему.

4. Організація навчання від абстрактно-загального до конкретно-окремого. Цим розвивальне навчання принципово відрізняється від традиційної дидактики, яка спрямовує пізнавальний процес від окремого до загального.

Розвивальне навчання спирається на принцип змістового узагальнення, згідно з яким загальні знання передують знанням окремим, конкретним. Це означає, що вивчення певного розділу повинно починатися з ознайомлення школярів із загальними, абстрактними його основами, а потім поступово збагачуватися конкретними фактами та знаннями. Наприклад, перш ніж освоювати окремі способи математичних дій, необхідно з'ясувати сутність поняття «число» як відношення

величин, що є передумовою усвідомленого конструювання способів дій з будь-якими числами (цілими і дробовими, додатними і від'ємними).

На думку В. Давидова, принцип змістового узагальнення та утворення теоретичного поняття полягає у виокремленні загальної форми різноманітних явищ, у з'ясуванні походження змісту поняття. Подальше засвоєння відбувається «сходженням» від абстрактного до конкретного. Через недотримання цього принципу у процесі засвоєння виникають труднощі для дітей. Наприклад, неусвідомлення учнями закономірностей орфографії, системності її понять і правил спричинене тим, що матеріал з орфографії сприймається не в системі, а як ізольовані правила, поняття. Застосування фонематичного принципу орфографії передбачає формування у молодших школярів поняття «фонема» як основи для навчання загального способу виокремлення і написання всіх орфограм. Отже, молодші школярі, засвоюючи теоретичні основи рідного письма, оволодівають практичними (орфографічними) уміннями.

Змістові узагальнення становлять основу системи теоретичних знань. До них належать:

- найзагальніші наукові поняття, що виражають глибинні причинно-наслідкові зв'язки й закономірності, фундаментальні генетично вихідні явища, категорії (число, слово, енергія, матерія тощо);
- поняття, в яких виокремлені не зовнішні, предметно-конкретні ознаки, а внутрішні зв'язки (історичні, генетичні та ін.);
- теоретичні образи, одержані шляхом мисленевих операцій з абстрактними об'єктами.

Змістове узагальнення є досягненням предмета не через його наочну, зовнішню подібність з іншими, а через приховані конкретні взаємозв'язки, через суперечливий шлях його внутрішнього розвитку. Наприклад, поняття «плід» може бути емпіричним (заснованим на досвіді), якщо брати до уваги його зовнішні ознаки (зародок у період внутріутробного розвитку; орган рослини, утворений з квітки для формування і захисту насіння). І змістовим, якщо абстрагувати його до всезагальних процесів розвитку, зміни (результат процесу розвитку).

5. Науково-теоретичний характер цілеспрямованої навчальної діяльності. У процесі досліджень було доведено можливість формування у дітей дошкільного віку елементів теоретичного мислення. Тому основний зміст навчання повинен бути орієнтований на наукові, а не емпіричні знання. Його необхідно спрямувати на формування в учнів науково-теоретичного стилю мислення. Цю гіпотезу згодом підтвердили експериментально в учнів, які навчалися за цією методикою, було виявлено значно вищий темп розумового розвитку.

Водночас установка на ранній розвиток абстрактного, понятійного мислення, формування його на основі «сходження» від абстрактного до конкретного нерідко призводить до недооцінення ролі наочності, конкретизації знань, а також значення інших видів мислення, форсований розвиток абстрактного мислення без достатньої конкретизації матеріалу, що засвоюється, без зв'язку із наочно-практичним і наочно-

образним мисленням може спричинити формальне засвоєння знань, утворення порожніх, відірваних від живої дійсності абстракцій.

Очевидно, мають рацію педагоги, психологи, які застерігають від не виправданого протиставлення емпіричного і теоретичного узагальнень, диференціації мислення на емпіричне і теоретичне як самостійних форм пізнання. Адже обидва види мислення безперервно взаємодіють щодо змісту, взаємодоповнюються: емпіричні знання (абстракції, поняття тощо), як відомо, становлять основу розвитку теоретичних знань, а теоретичні знання розширюють сферу функціонування знань емпіричних.

Відповідно до особливостей цілеспрямованої навчальної діяльності формується її структура, складовими якої є навчально-пізнавальні мотиви, навчальне завдання, навчальні дії, оцінювання.

Навчально-пізнавальні мотиви. Цілеспрямована навчальна діяльність, за словами Д. Ельконіна, «повинна спонукатися адекватними мотивами», безпосередньо пов'язаними з її змістом, тобто мотивами набуття узагальнених способів дій (мотиви власного зростання, самовдосконалення, самопізнання). Сформувавши такі мотиви у ранньому віці дитини, значно легше підтримувати, наповнювати новим змістом загальні мотиви діяльності школяра, пов'язані з його позицією, участю в суспільно значущій діяльності. Завдяки цьому для учня набувають глибокого суспільного смислу особисте вдосконалення, особисті успіхи.

Учитель, здійснюючи розвивальне навчання, метою якого є засвоєння системи наукових понять, повинен організувати адекватну цьому завданню навчальну активність учнів. Навчання, спрямоване на засвоєння способів розв'язання типових завдань, базується на навчальній активності репродуктивного (відтворювального) типу. Організація такої активності передбачає, що учні чітко виокремлюють і фіксують запропонований для засвоєння спосіб дії, усвідомлюють його смисл і побудову, здатні більш-менш точно відтворити його при виконанні відповідних вправ.

Для забезпечення цих важливих умов успішності відтворювальної навчальної активності школярів учитель має продемонструвати і пояснити зразок для засвоєння способу розв'язання, забезпечити надійний контроль за правильністю його застосування при розв'язанні тренувальних завдань. Демонстрація, пояснення і контроль визначають суть методів, на яких ґрунтується традиційне навчання. Однак ці дії можна реалізувати по-різному. Наприклад, обмежитися демонстрацією готового зразка чи сконструювати його спільно з учнями; побудувати своє пояснення у формі коментаря до зразка чи створити відповідну проблемну ситуацію; запропонувати вправу, виконання якої не припускає ніяких відхилень від заданого зразка, чи систему завдань «на розуміння». Від цього залежить ефективність методів навчання, але суть їх незмінна: всі вони є варіантами ілюстративно-пояснювального методу, розрахованого на організацію навчальної активності відтворювального типу.

Система розвивального навчання молодших школярів може успішно функціонувати за пошуково-дослідницької навчальної діяльності, яка розпочинається

з формулювання для учнів навчального завдання, що вимагає від них якісно нового розуміння аналізу ситуації і своїх дій.

Пошуково-дослідницький метод — метод залучення учнів до самостійних і безпосередніх спостережень, на основі яких вони встановлюють зв'язки предметів і явищ дійсності, роблять висновки, пізнають закономірності.

Внесення елементу дослідження в навчальну діяльність сприяє вихованню в школярів активності, ініціативності, допитливості, розвиває їхнє мислення, заохочує потребу дітей у самостійних пошуках.

Навчальне завдання. Обґрунтовуючи це поняття, В. Давидов і Д. Ельконін тлумачили його як мету, що постає перед учнем у формі проблемного завдання, яке створює навчальну (проблемну) ситуацію. Під час її розв'язання учні засвоюють загальний спосіб роботи з матеріалом, поширюючи його на розв'язання інших завдань. Оволодіння цим способом, його застосування є головною метою навчальної діяльності.

Поставивши перед учнями навчальне завдання, вчитель організовує його розв'язання, тобто власне пошукову діяльність. Для цього він повинен бути реальним учасником спільного пошуку, а не його керівником. Усі його міркування про конкретні дії учнів, пропозиції щодо варіантів розв'язання завдань мають бути відкритими для критичного аналізу та оцінювання так само, як і дії учнів.

Навчальні дії. Суть їх полягає у розв'язанні навчального завдання. До таких дій належать:

- виокремлення проблеми із поставленого завдання;
- виокремлення загального способу розв'язання проблеми на основі аналізу, загальних відношень у матеріалі, що вивчається;
- моделювання загальних відношень навчального матеріалу і загальних способів розв'язання навчальних проблем у предметній, графічній або буквеній формі;
- конкретизація та збагачення окремими виявами загальних відношень і загальних способів дій;
- контроль за процесом і результатами навчальної діяльності, за виконанням попередніх завдань;
- оцінювання засвоєння загального способу як результату розв'язання навчального завдання.

Переконавшись, що навчальне завдання розв'язане, тобто встановлено і зафіксовано вихідний спосіб дії, учитель організовує оцінювання розв'язку.

Оцінювання. Дає змогу визначити рівень придатності віднайденого способу для розв'язання інших завдань. Вони можуть бути сконструйовані учителем разом з учнями шляхом зміни умов вихідного завдання, у процесі розв'язання якого було знайдено спосіб дії.

Отже, основними складовими пошуково-дослідницького методу, що відповідає цілям і змісту розвивального навчання, є:

- формулювання навчального завдання;

- спільне з учнями розв'язання навчального завдання;
- організація оцінювання віднайденого способу дії.

Відповідно до структури цілеспрямованої навчальної діяльності розроблено типологію уроків:

- уроки формулювання навчального завдання;
- уроки моделювання способів розв'язання навчальних проблем;
- уроки контролю за результатами навчальної діяльності;
- уроки оцінювання результатів розв'язання навчального завдання.

Кожний із цих типів уроків має свою специфіку. Своєрідність уроків першого типу полягає в тому, що навчальне завдання постає лише наприкінці заняття, тобто учень протягом уроку осмислює те, чого не знає. На уроках моделювання сформульоване на попередньому уроці завдання розглядається як модель і потребує нового способу дій.

Для реалізації технології розвивального навчання вчителю необхідно не лише адаптувати її до конкретної навчальної ситуації, а й забезпечити принципово інший тип взаємодії з учнями.

Можливості і характер взаємодії учителя й учнів, тобто їх участі у розв'язанні навчального завдання, обумовлюються його змістом і умовами розв'язання. Оскільки навчальні завдання в традиційному і розвивальному навчанні принципово відрізняються, суттєві відмінності має і взаємодія між учителем та учнями у процесі розв'язання цих завдань.

У системі розвивального навчання навчальне завдання вимагає від учителя й учнів пошуку способів здійснення конкретної дії. Спільний пошук передбачає не поділ функцій між ними, а виокремлення послідовних етапів розв'язання навчального завдання. Ступінь і форми участі учителя й учнів у такій діяльності залежать від реальних можливостей учня, з розширенням яких учитель відкриває йому нові ланки спільної діяльності.

Носієм навчальної діяльності є її суб'єкт. Молодший школяр здійснює власну навчальну діяльність спочатку разом з іншими і з допомогою вчителя. У цій взаємодії він поступово, розвиваючись як суб'єкт навчальної діяльності, стає учнем, тобто дитиною, яка змінює і вдосконалює саму себе. Для цього учень повинен знати про обмеженість своїх можливостей, прагнути й уміти долати її, а значить аналізувати власні мислительні дії та знання, тобто рефлексувати (лат. *reflexio* – відображення, аналіз).

Ефективним щодо розвитку рефлексивності є ведення щоденника, який за формою суттєво відрізняється від традиційного шкільного щоденника. За розвивального навчання ведення щоденника допомагає учневі утвердитися як особистості, здатній критично мислити, діяти, розвиватися. Однією з передумов цього є розвиток його самооцінки.

У молодшому шкільному віці, для якого характерні втрата безпосередності у соціальних відносинах, переживання, пов'язані з оцінюванням і контролем, особливо гостро відчувається потреба в самооцінці, самоствердженні та самореалізації.

Становлення і розвиток їх відчутно пом'якшує перехід дитини в новий психологічний період її життя, робить його результативнішим.

Система розвивального навчання розкриває широкі можливості для розвитку самооцінки учня, допомагає усвідомити себе як суб'єкта, що саморозвивається, самостійно здобуває знання. Навчальна діяльність потребує рефлексії-оцінки того, ким учень був і ким став, яких результатів і завдяки чому досягнув, які труднощі відчуває і як їх долати.

Щоденник, який використовують у системі розвивального навчання, має такі особливості:

- фіксує статус молодшого школяра як учня, є формою самовираження і самоствердження, яка дає змогу побачити рівень своїх досягнень і самовизначитися в навколишньому світі, краще зрозуміти себе, свою унікальність і цінність;
- є способом наукової організації навчальної праці через самооцінку, засвоєння, усвідомлення інтересів тощо;
- за змістом і обсягом рубрик він розвивається разом з учнем, що залежить від його особистісних особливостей та новоутворень;
- сприяє матеріалізації поточної (у формі лінійок щоденно) і поетапної (у формі лінійок або словесної самооцінки за основними віхами життя) рефлексивності.

Зміст щоденника визначають сітка, що організовує навчальну працю учнів, і рубрики, в яких вони виражають своє ставлення до себе, своєї навчальної діяльності та навколишнього світу. Як правило, він містить такі рубрики: «Мені дуже подобається», «Мені зовсім не подобається», «Все дуже цікаво», «Мої успіхи», «Ніяк не можу зрозуміти», «Хочу знати», «Хочу вміти», «Хочу стати», «Візитна картка вчителя», «Моє здоров'я» тощо.

Регулярно наприкінці навчального дня у щоденниках і протягом навчального дня у зошитах на трьохрівневих лінійках діти відмічають рівень і якість своїх навчальних та інших досягнень, з допомогою учителя встановлюють залежність (взаємозміну) рівнів різних критеріїв оцінювання, оскільки зі зміною одного рівня оцінювання змінюється рівень іншого критерію.

Об'єктами самооцінки уміння вчитися є мотивація (інтерес до пізнання світу і завдяки цьому зміна себе), навчальні дії як складова навчальної діяльності, співробітництво (уміння спілкуватися, дотримуючись моральних норм, уміння вдумливо працювати) і деякі особистісні якості.

Щодо критеріїв, за допомогою яких діти оцінюють себе, іншого, групу, весь клас у формі лінійок у зошитах, щоденнику та на загальнокласній лінійці, використовують такі позначки і скорочення:

А	—	акуратність	К	—	краса
ПР	—	правильність	В	—	видумка
ГР	—	грамотність	ТР	—	трудність
І	—	інтерес	Р	—	розуміння
СТ	—	старанність	КР	—	контроль і т. д.

Розвивальне навчання суттєво впливає і на розвиток емоційної сфери учнів. Якісно виконана робота викликає задоволення, що діє значно краще, ніж найвищий бал, виставлений учителем. У процесі навчального спілкування у молодших школярів з'являється почуття поваги до іншої людини, її позиції, думки, не пов'язане з особистими симпатіями й антипатіями. Новим змістом наповнюється для них почуття справедливості, інтенсивно формується почуття власної відповідальності за спільну справу. Отже, учіння, набуваючи форми спілкування, стимулює розвиток почуттів, які визначають моральне обличчя особистості.

З другого питання зверніть увагу на те, що:

Прагнучи сформувати дидактичну систему, яка забезпечила б найвищу ефективність навчання, що є передумовою загального розвитку учнів, Л. Занков обґрунтував основні дидактичні принципи розвивального навчання, суттєво відмінні від принципів традиційної дидактики (наочності, свідомості, систематичності тощо), спрямованих на успішне навчання, тобто засвоєння учнями знань, умінь, навичок. Нова система принципів зорієнтована на досягнення оптимального рівня загального розвитку школярів, що, безперечно, пов'язано і з належною успішністю у навчанні. Загалом система розвивального навчання мала у своїй основі такі взаємопов'язані принципи: принцип навчання на високому рівні складності; принцип навчання швидким темпом; принцип провідної ролі теоретичних знань; принцип усвідомлення школярами процесу учіння; принцип цілеспрямованої і систематичної роботи з розвитку всіх учнів.

1. Принцип навчання на високому рівні складності. Цей принцип є провідним у технології розвивального навчання і характеризується, на думку Л. Занкова, не тим, що перевищує «середню норму» складності, а насамперед тим, що розкриває духовні сили дитини, дає їм простір і спрямування. Йдеться про складність, пов'язану з пізнанням суті явищ, які вивчаються, залежностей між ними, із справжнім залученням дітей до цінностей науки й культури. Засвоєні знання, стаючи надбанням школяра, забезпечують перехід на вищий ступінь розвитку.

Навчання на високому рівні складності супроводжується дотриманням відносної міри складності. Наприклад, до програми для 3-го класу включена тема «Значення відмінків іменників (придієслівних). Деякі основні значення». Вона досить високого рівня складності, але її вивчення стимулює розвиток мислення молодших школярів. Перед тим вони вивчали 1, 2 і 3-тю відміни іменників, закінчення іменників, які належать до різних відмін, перебуваючи в одному і тому ж відмінку. Тепер учні повинні абстрагуватися від відмінностей, характерних для всіх типів відміни, і осмислити значення конкретного відмінка. Так, безприйменниковий орудний відмінок, який залежить від дієслова, має найтипівіше значення знаряддя чи засобу, за допомогою якого виконується дія (гратися м'ячем, малювати пензлем, писати ручкою тощо). Таке узагальнення являє собою більш високий рівень мислення.

2. Принцип навчання швидким темпом. Він органічно пов'язаний із попереднім

і передбачає відмову від одноманітного повторення пройденого матеріалу. Суть його полягає в тому, щоб діти безперервно збагачували свій розум різноманітним змістом, який створює сприятливі умови для глибшого осмислення набутих знань. Однак не варто вдаватися до поспішності в навчальній роботі і збільшувати кількість завдань для школярів.

Дієвим у такому навчанні є застосування диференційованого підходу, за якими одні й ті самі теми програми сильні і слабкі учні вивчають з неоднаковою глибиною.

3. Принцип провідної ролі теоретичних знань. Він орієнтує на зосередження уваги не на всіх складностях, а на пов'язаних із теоретичним осмисленням явищ, виявленнях їх внутрішніх суттєвих зв'язків. Головним у навчальному процесі є розмежування різних ознак об'єктів і явищ, що вивчаються. Здійснюється воно в межах принципу системності й цілісності, згідно з яким кожний елемент засвоюється у зв'язку з іншим і всередині певного цілого. У формуванні понять, способів мислення, діяльності домінує індуктивний шлях, який передбачає перехід від спостереження одиничних фактів і явищ до встановлення загальних закономірностей, правил, законів. Особливу роль відіграє процес порівняння, яке дає змогу з'ясувати подібність і відмінність явищ і речей, диференціювати їх властивості, відношення. Значна увага при цьому приділяється розвитку аналізуючого спостереження, здатності до виокремлення різних аспектів і властивостей явищ, їх чіткому мовленнєвому вираженню.

Однак цей принцип не заперечує ролі образних уявлень молодших школярів, а лише стверджує неможливість визнання конкретного мислення провідним у розумовому розвитку учнів початкових класів.

Його застосовують під час вивчення всіх предметів. У технології розвивального навчання Л. Занкова формування навичок відбувається на основі повноцінного загального розвитку, на базі глибокого осмислення відповідних понять, відношень, залежностей.

4. Принцип усвідомлення школярами процесу учіння. Цей принцип впливає із загальноприйнятого дидактичного принципу свідомості і передбачає усвідомлення учнями способів дій і операцій, за допомогою яких відбувається процес учіння, що є передумовою розуміння навчального матеріалу, вміння застосовувати теоретичні знання на практиці, оволодіння мислительними операціями (порівняння, синтез, узагальнення), а також позитивного ставлення школярів до навчальної праці. Адже одна з найважливіших умов розвитку учня полягає в тому, що процес оволодіння знаннями і навичками є об'єктом його усвідомлення. Тому навчальний процес має бути організований так, щоб учень з'ясував для себе розташування матеріалу, необхідність заучування певних його елементів.

5. Принцип цілеспрямованої і систематичної роботи з розвитку всіх учнів. Зосереджений він на подоланні неуспішності окремих учнів, посиленій увазі до їх загального психічного розвитку. Йдеться про виявлення і корекцію тих аспектів психічного розвитку, відставання яких було основною причиною неуспішності. За традиційної методики для подолання неуспішності слабких учнів використовують

багато тренувальних вправ, однак це не сприяє розвитку дітей, а спричинює ще більше відставання, оскільки вони потребують систематичної роботи, спрямованої на їх розвиток. Експерименти Л. Занкова засвідчили, що цілеспрямована й систематична робота зумовлює зрушення у розвитку слабких учнів і кращі результати у засвоєнні знань і навичок.

Зміст розвивального навчання зорієнтований на пізнання загальної картини світу засобами науки, літератури, інших видів мистецтва. У початкових класах, наприклад, він охоплює матеріал із природознавства, географії, історії. Особлива увага приділяється зображувальній діяльності, музиці, читанню художніх творів, праці в її моральному та естетичному значеннях.

Технологія Л. Занкова передбачає участь школярів у різних видах діяльності, використання у викладанні дидактичних ігор, дискусій, а також методів, спрямованих на збагачення уяви, мислення, пам'яті, мови. Вона виявила свою ефективність на всіх етапах організації процесу навчання, передусім у розвитку психічних функцій молодших школярів.

З третього питання зверніть увагу на такі основні аспекти модульно-розвивального навчання:

Модульно-розвиваюча система була презентована 1994 р. як альтернативна нинішній, класно-урочній.

А. Фурман, автор технології МРН, констатує, що класно-урочна система має ряд непереробних істотних недоліків. Зокрема:

- переважання колективної і групової роботи над індивідуальною, чітко спланованою та організованою, внаслідок чого мало враховуються індивідуальні особливості дітей, присутня внутрішня пасивність навчання і нераціональне використання часу на уроках;
- неможливість учнів глибоко осмислити виучуваний матеріал через його швидку зміну, слабку структурованість, переважання пасивного сприймання інформації над її осмисленням і практичним використанням, через громіздкість і репродуктивність домашніх завдань;
- обмеженість діалогічного спілкування вчителя і учнів на уроках, яка спричинена великою наповненістю класів, репродуктивністю міжособистісних контактів між учасниками навчального процесу, що психічно виснажує їх; недостатня наступність конкретного виховного впливу сім'ї, школи, громадськості, що призводить до формування подвійної моралі в учнів, негативних рис характеру (неправдивості тощо);
- низька соціально-психологічна стимуляція творчих компонентів мислення внаслідок інформаційно-наукового перевантаження навчального процесу, що не дає змоги реалізувати інтелектуально-особистісний потенціал учнів, передусім здібних і обдарованих.

Метою модульно-розвиваючого навчання є забезпечення прогресивного психо соціального розвитку вчителя і учня в умовах діалектично пов'язаних процесів навчання, виховання й освіти, а конкретніше – оптимізація багатоскладових процесів

соціально-особистісного росту учасників розвивацької педагогічної взаємодії.

Визначення мети в експериментальній модульно-розвивацькій системі зумовлене кількома моментами:

1) Модульне навчання як ієрархія психолого-педагогічних систем зорієнтоване на комплексне (різнобічне і різнорівневе) формування суб'єктності, розвитку цілісної особистості як індивідуальності, що здатна самореалізуватися під час безперервної педагогічної взаємодії.

2) Крім закономірностей розвитку особистості, кожна із п'яти сфер розвитку (фізичний, розумовий, емоційний, моральний, духовний) враховує умови і специфіку просторів розвитку учня і вчителя (дієвий, ситуаційний, середовищний, контекстний, вселенський) та внутрішній час їх реалізації (досуб'єктивний, доактуальний, актуальний, потенційний, ідеальний).

3) При модульному навчанні розв'язується проблема неприродності структурно-функціональної автономії процесів навчання, виховання, освіти; для розуміння суті цих процесів використовується принцип єдності.

4) Цільовим потребам модульно-розвивацького навчання повною мірою відповідає міждисциплінарна категорія соціалізації, яка в найширшому контексті розкриває процес становлення особистості, вивчає оволодіння нею знаннями, нормами і цінностями, що притаманні даній історичній епосі, суспільству, соціальній спільності, групі.

5) Обсяг категорії, «соціалізація» не тільки охоплює зміст реальної діалектики навчання, виховання та освіти, а й утримує як цілеспрямовані (організовані, педагогічні) впливи на особистість, так і спонтанні, ситуативні процеси, що зумовлюють її формування.

6) Модульно-розвивацький процес у психолого-педагогічному аспекті – модель найкращого прогресивного психо соціального росту особистості як індивіда, провідна форма соціалізації, що одномоментно перебігає в трьох системах формування людського ставлення до світу і самої себе (теоретичного, практичного, естетичного) і на трьох рівнях оволодіння (знаннями, нормами, цінностями).

7) В аспекті психо соціального зростання важлива роль відводиться само активності особистості, яка стимулює розгортання процесів саморозвитку, само актуалізації і самореалізації; само активність і є основним моментом, фактором і одночасно засобом розвитку справжньої суб'єктивності учасників педагогічного процесу.

У системі модульно-розвивацького навчання створено такі умови:

1. Змістовно навчальний процес організовується за відповідними проблемно-модульними програмами, які, розкриваючи соціально-функціональну роль кожного, чітко визначають психолого-дидактичний зміст спільної діяльності вчителя і учнів на тому чи іншому етапі функціонування навчального модуля, тобто забезпечують розвиток певного набору психо соціальних функцій учня з певним ментальним

досвідом і потенціалом.

2. Модульно-розвиваючий процес технологізовано на рівні окремого навчального предмета (сукупність навчальних модулів), змістового модуля (шість основних педагогічних технологій) і міні-модуля (30-, 25- чи 20-хвилинне навчальне заняття з чітко визначеною системою проблемно-діалогічних методів).

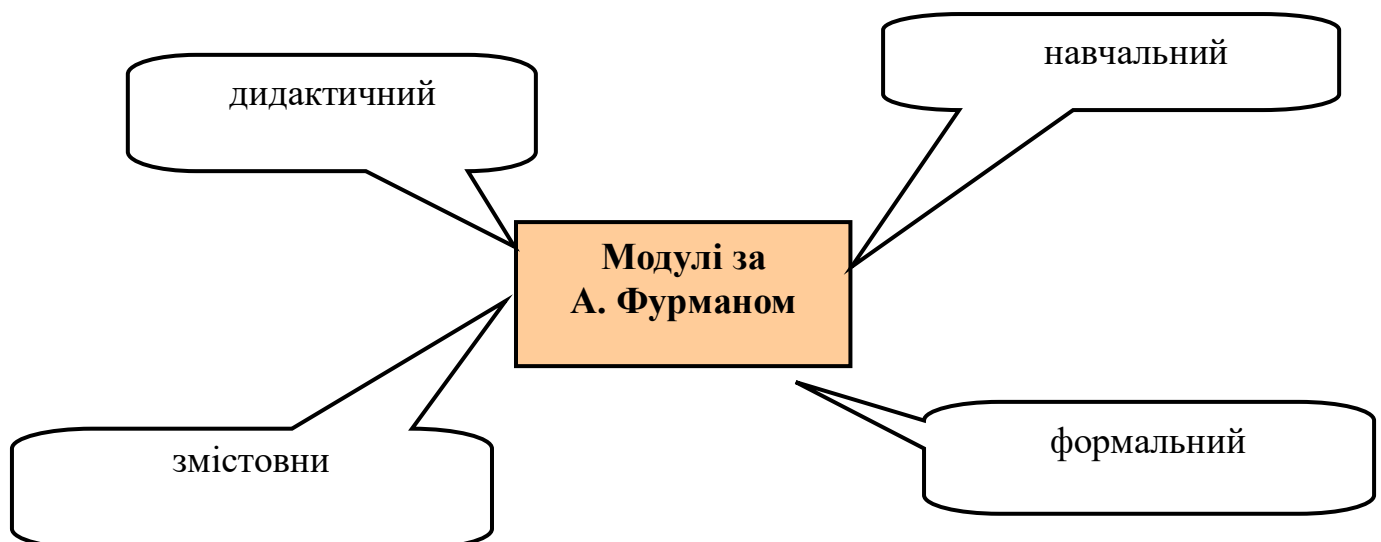
3. Зменшено щоденні навчальні навантаження на учня: замість 5–7 предметів учень готує і вивчає 2–3, максимум 4, що дає змогу в кілька разів підвищити зосередженість учнів на певному навчальному матеріалі.

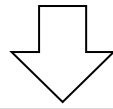
4. Упроваджено гнучкий розклад і скорочено урок до 30 (25 і 20) хв: скажімо, три міні-модулі по 30 хв – це більше, ніж два уроки по 45 хв. Завдяки цьому фактично незмінними протягом року залишаються психофізіологічна готовність та інтелектуальна здатність дитини до продуктивного навчання.

5. За допомогою спеціальних психолого-педагогічних заходів (систематичне ґрунтовне тестування інтелектуального й особистісного зростання учнів, гнучкий режим навчальної і поза навчальної праці тощо) гармонізується система особистісної адаптованості учнів від 1-го до 11-го класу.

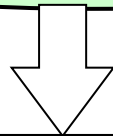
6. Оптимізовано індивідуальний пізнавально-регуляційно-ціннісний процес кожного, оскільки навчання починається з формування внутрішньої пізнавальної мотивації і через нормотворчість завершується рефлексивним осмисленням себе і своїх можливостей у реальному світі.

Технологізовано і дидактично нормовано професійну діяльність учителя завдяки чіткій логічній послідовності завершеної сукупності етапів функціонування навчального модуля, змістової психолого-педагогічної характеристики кожного з них, що дозволяє в деталях проектувати організацію навчально-виховного процесу у формах розвиваючої педагогічної взаємодії на матеріалі будь-якого навчального предмета

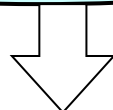

Дидактичний модуль —

це виважений концептуальний опис методики викладання певного навчального курсу, що забезпечує вирішення окремої групи розвиваючо-академічних цілей і завдань та проектується як чітко обґрунтоване і відносно локалізоване психосоціальне зростання вчителя і учня протягом півріччя чи навчального року.

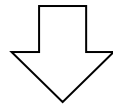
Навчальний модуль —

відносно самостійна, цілісна частина реального навчально-виховного процесу, яка завдяки єдиному технологічному циклу поєднує змістовний і формальний, процесуальний і результативний модулі.

Змістовний модуль —

науково адаптована, відкрита і взаємозалежна система знань (теорії, закони, поняття), норм (алгоритми, програми, інструкції, технології) і цінностей (ставлення, оцінки, наслідки рефлексії тощо), яка визначається науковим проектом змістового модуля, сценарієм інваріантних технологій повноцінного модульно-розвиваючого процесу, міні-підручником і дістає процесуально-функціональне втілення в міні-модулі, тобто у формальному модулі.

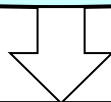
Міні-модуль (модуль) —

основна форма організації навчання в модульно-розвиваючій системі, яка характеризується такими особливостями:

1. Нерозривним зв'язком і єдністю змістового модуля і форми-модуля.
2. 30-, 25- або 20-хвилинним часовим відтинком організації навчального процесу.
3. Має ту чи іншу чітко обґрунтовану психо дидактичну мету, яка визначається етапом модульно-розвиваючого процесу і зафіксована в науковому проекті змістового модуля.
4. Проводиться із середніми (до 35 осіб) або невеликими (до 15 осіб) відносно постійними групами учнів, які спеціально підбираються за певними критеріями І (інтелектуальність, соціальність тощо);
5. Взаємозалежно і послідовно реалізує основні інваріанти соціально-культурного досвіду на рівні знань, норм і цінностей за допомогою проблемно-модульних навчальних програм.
6. Обіймає певну, чітко визначену педагогічну технологію, що кооперує діяльність учителя і учнів, робить міні-модуль суттєво цілісним, логічно і дидактично завершеним.
7. Існує залежно від віку учнів автономно (здебільшого 1-2 кл.), здвоєно (3 - 6 кл.), строєно (6 - 9 кл.) і системно (10 - 11 кл.).
8. Наповнюється різними, науково обґрунтованими способами, формами і засобами навчальної діяльності, виходячи з принципу їх оптимальної різноманітності і взаємодоповнення.

Технологічний модуль —

це процес функціонування і розвитку навчального модуля, який визначає ланцюг переходів від одного міні-модуля до іншого за допомогою повної характеристики психолого-педагогічних засобів, можливих способів їх застосування та фіксації самого факту переходу від одного стану модульно-розвиваючого процесу до іншого

**Послідовність протікання
етапів навчального модуля**

На 0 етапі — чуттєво-естетичному — відбувається емоційна мотивація учня, формування мети, що пов'язує певну суму знань і вмінь і завдання формування особистості, її світосприйняття.

На I етапі — установчо-мотиваційному — відбувається націлювання, формується установка, мотивація учіння учнів, вони отримують уявлення про певні знання.

На II етапі — змістово-пошуковому — формується модуль знань, відбувається представлення матеріалу, усвідомлення змісту, починається ознайомлення з нормами діяльності (уміннями).

На III етапі — оцінно-смысловому — перевіряється первинний рівень розуміння та запам'ятовування змісту навчального матеріалу.

На IV етапі — адаптивно-перетворювальному — передбачається формування соціальних норм, умінь використовувати знання в типових та нетипових умовах.

На V етапі — системно-узагальнюючому — формування модуля норм знання узагальнюються та систематизуються.

На VI етапі — контрольно-рефлексивному — формується модуль цінностей, знання остаточно перевіряються, триває рефлексія.

На VII етапі — духовно-естетичному — підводиться підсумок психо-соціального зростання, формування світогляду наприкінці навчального модуля.

У функціонуванні навчального модуля важливе значення мають також **цільовий, процесуальний, результативний, тестовий і графічний модулі.**

Цільовий модуль —

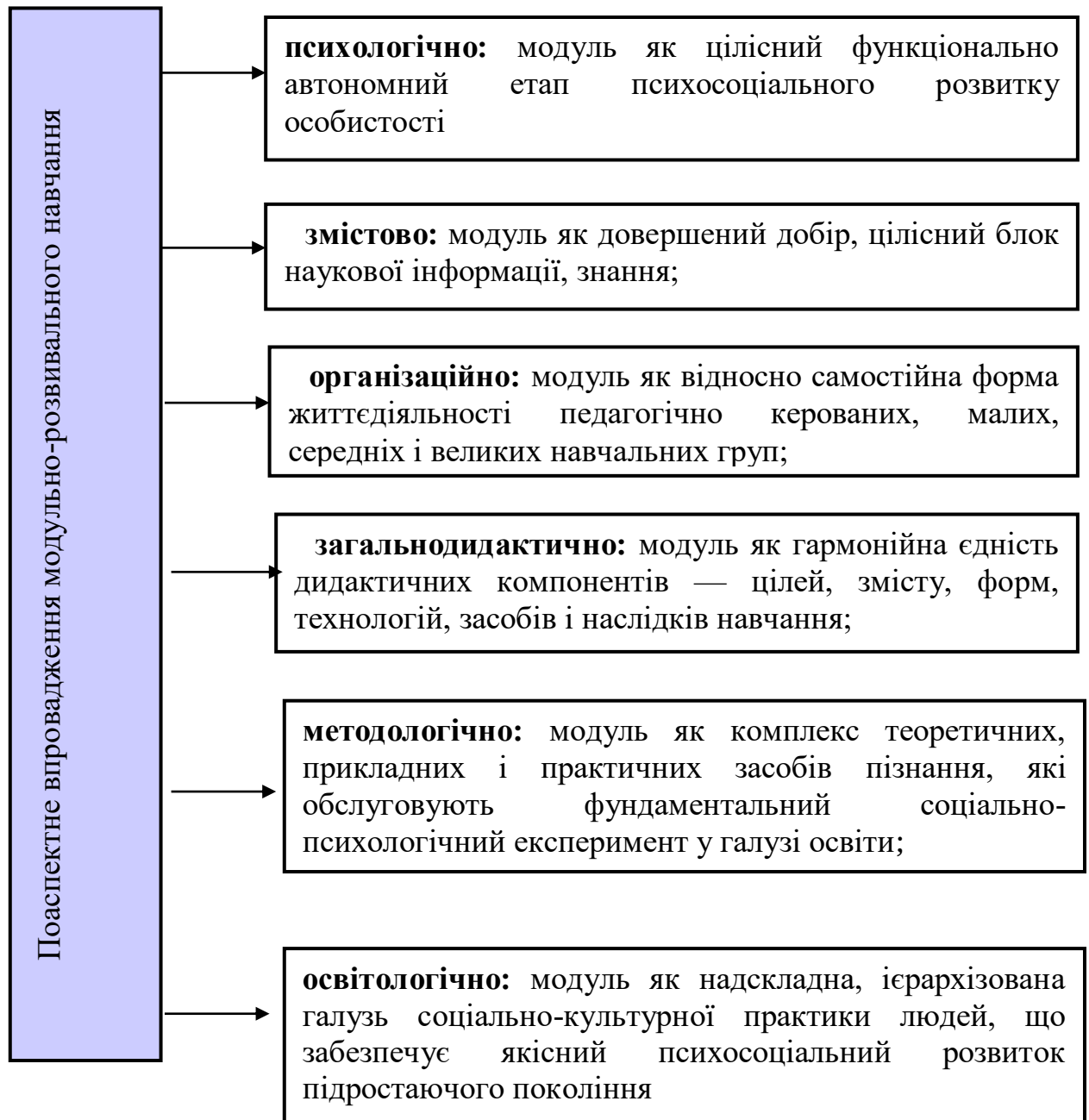
це завершена систематизація психолого-дидактичного змісту цілісного функціонального навчального модуля, що визначається проблемно-модульною програмою, організаційно реалізується як ієрархія міні-модулів, процесуально втілюється як ланцюг інноваційних педагогічних технологій і результативно окреслює розвивальний потенціал навчально-виховного процесу

Процесуальний модуль —

конкретний перебіг розвиваючої взаємодії вчителя і учнів під час повноцінного функціонування навчального модуля, яке передбачає поступальне проходження ними проблемно-предметної та ціннісно-регулятивної фаз оволодіння загальнолюдським досвідом і забезпечує оптимальне психо соціальне зростання їхнього потенціалу

Результативний модуль —

це фіксація приросту психо соціального і навчального потенціалу вчителя і учнів на основних етапах розвитку модульного процесу в результаті проходження ними повного функціонального циклу навчального модуля та проблемно-модульної навчальної програми в цілому

З четвертого питання «Технологія саморозвиваючого навчання Г. Селевко» зверніть увагу на таке поняття як «домінанта».

Ідея розвитку особистості, на якій базується саморозвиваюча технологія, за основу приймає принцип домінантності, який належить Ухтомському. Домінанта — тимчасово приваблюючий збудник в центральній нервовій системі, який надає психічним процесам і поведінці людини визначену спрямованість і активність в даній сфері.

Мета технології: формування людини здатної до самовдосконалення; формування самокерованих механізмів особистості; формування індивідуального стилю навчальної діяльності.

Всі вищі духовні потреби людини — в пізнанні, в самоствердженні, в

самовираженні, в самоактуалізації. Це є прагненням до самовдосконалення, саморозвитку. Потреби самовдосконалення: потреби покращити і вдосконалити себе (в основі – орієнтований інстинкт стадії: допитливість, творчий пошук, прагнення істини); потреба в безпеці, в самоствердженні, в самовираженні, в самовизначенні, в самореалізації.

Саморозвиток – процес свідомого, керованого особистістю розвитку, в якому в суб'єктивних цілях і інтересах формуються і розвиваються якості і здібності людини. Самовдосконалення як керований особистістю процес має бути скоординованим зі спрямованим педагогічним процесом.

В процесі навчання формуються знання, уміння і навички, способи розумової діяльності, самокеровані механізми особистості та емоційно-вольова сфери.

Концептуальні положення: учень – суб'єкт, а не об'єкт навчального процесу, навчання пріоритетне за відношенням до розвитку, навчання спрямоване на всебічний розвиток особистості з пріоритетною областю – самокеруючих механізмів особистості.

Технологія складається з трьох взаємопов'язаних підсистем: теорія, практика, методи. Це можна простежити в таблиці «Технологія саморозвиваючого навчання». (див. табл. на с. 63)

Запитання та завдання для самоконтролю

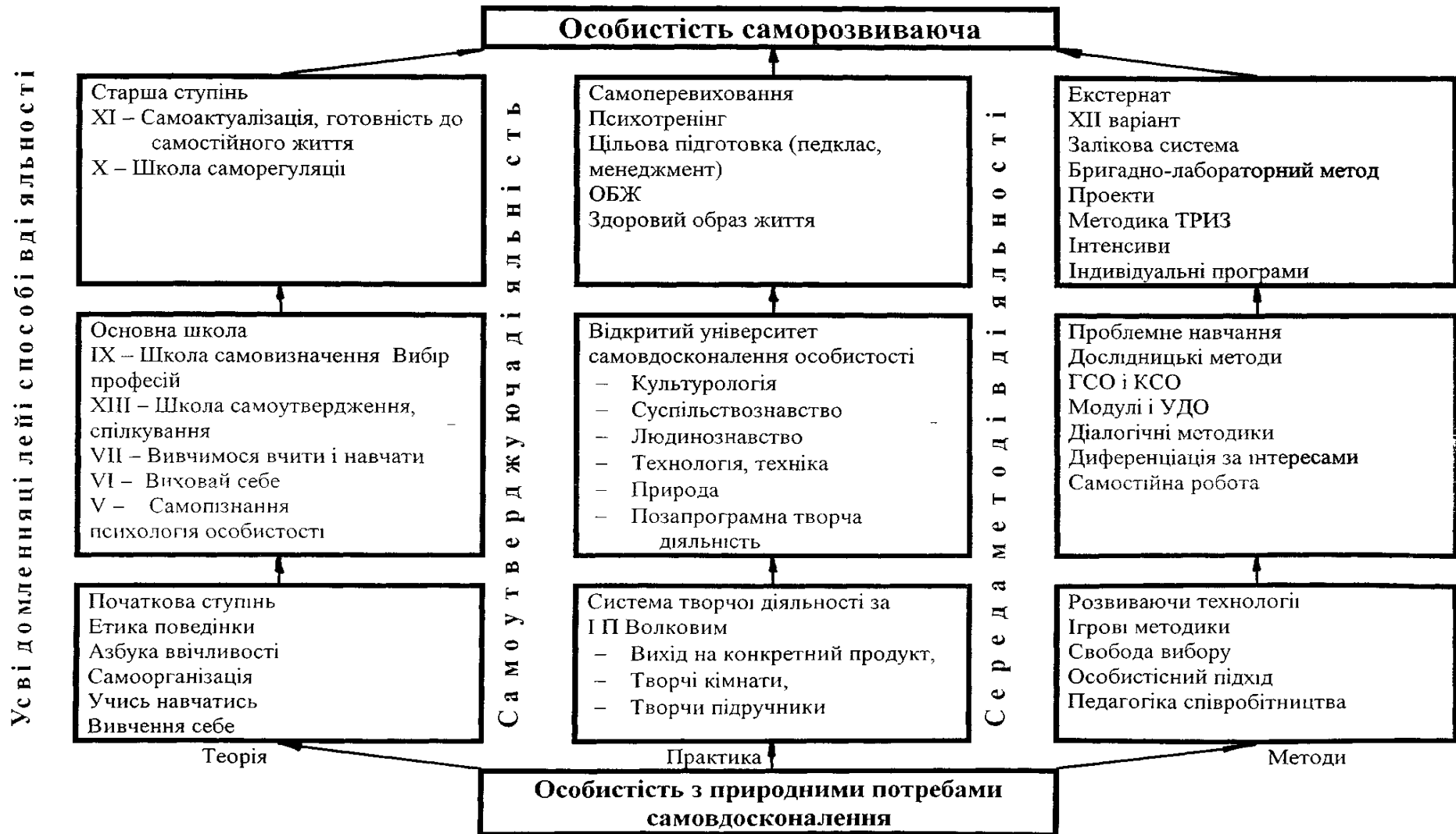
1. Розкрийте поняття «розвивальне навчання»
2. Обґрунтуйте чим відрізняється урок в системі розвивального навчання від традиційного уроку і від міні-модулів у модульно-розвивальному навчанні.
3. Здійсніть порівняльну характеристику розвивальних систем навчання.
4. Здійсніть порівняльну характеристику розвивальних систем навчання:

Назва технології	Спільні риси та ідеї	Відмінності

5. Здійсніть психологічну характеристику основних етапів цілісного модульно-розвивального процесу.

6. Чим відзначається повний функціональний цикл навчального модулю.

Технологія саморозвиваючого навчання

Семінарське заняття № 5.

Тема: Сучасні виховні технології

Мета: закріпити теоретичні знання з теорії сучасних виховних технологій.

План

I. Обговорення питань.

1. Технологія колективного творчого виховання: історія виникнення, сутність, мета і завдання технології; етапи колективної творчої справи (КТС), їх зміст; роль учителя та учня на кожному етапі КТС; структурні компоненти технології; вимоги до особистості педагога, який працює за технологією КТВ.

2. Теорія і практика педагогічної підтримки школярів: сутність, мета, завдання й особливості технології; етапи підтримки; вимоги до особистості вчителя; моделі тьюторської підтримки.

3. Презентація виховних технологій закладу освіти в якому працює студент.

Література: [1, 3, 4, 8, 9, 13, 17]

Навчально-методичні рекомендації та завдання до семінарського заняття

1. Опрацювати тексти лекцій.

2. Ознайомитись з науково-методичною літературою

Під час підготовки до відповіді з першого питання зверніть увагу на:

1) Одну з головних ідей методики КТВ – формування особистості через єдиний виховний колектив, з однаковими вимогами до старших і молодших.

2) Основний виховний засіб – колективна творча справа.

3) Умови виховної ефективності колективних творчих справ: єдність життєво-практичного та виховного спрямування для поліпшення життя всередині колективу та навколишнього життя; творчий характер кожної справи: неперервний пошук найкращих рішень життєво важливих завдань на всіх стадіях організації; єдність і чітка послідовність окремих стадій організації кожної справи.

4) **Етапи КТС, їх зміст**

Етап	Назва етапу	Зміст етапу
1	Попередня робота	Визначення теми, мети, завдань майбутньої діяльності, висування перспектив перед учнями, вироблення у них переконання в суспільній значущості та необхідності майбутньої діяльності, захоплення всіх загальною справою
2	Колективне цілепокладання	Обговорення спочатку у мікро групах, а потім на загальному зборі різноманітних пропозицій варіантів плану, підбір матеріалу, вибір ради справи та остаточного варіанту КТС
3	Колективна підготовка	Керівний орган справи деталізує план її підготовки, проведення, а потім безпосередньо організує його виконання, збуджуючи та заохочуючи ініціативу

		кожного учасника. Особливе живлення виникає, коли кожна мікро група готує до моменту проведення справи добрий сюрприз, а дорослі друзі допомагають їм по секрету
4	Колективне проведення	Спільна справа – це завжди жива творча справа, у якій передбачається експромт. Тому не слід боятися відхилень від початкового задуму у ситуаціях, що стихійно виникли. Кожна група виконує завдання, бере участь у тому, що підготували інші групи
5	Колективний аналіз	Проводиться на загальному зборі після КТС. Спочатку кожен учасник висловлює у мікро групі власну думку щодо проведення справи, а потім у між груповій дискусії вирішуються питання, які пов'язані з недоліками та позитивними сторонами справи. Ведучий, який проводить цю стадію, зіставляє різні думки, організовує пошук найкращих рішень, узагальнює висловлені думки
6	Найближча післядія	Виконання рішень, які були прийняті раніше на загальному зборі, але з будь-яких причин не були втілені. На цьому етапі бере початок нова майбутня КТС

5. Роль учителя й учнів на кожному етапі КТС

Етап	Дії вчителя	Дії учнів
1	Визначає виховні завдання наступної КТС, прийоми та засоби, які забезпечують усвідомлення всіма учасниками потреби в проведенні наступної справи; намічає вихідні дії для розробки спільними зусиллями дорослих і дітей оптимального проекту майбутньої КТС. Продумує конкретні пропозиції, варіанти проведення справи, визначає прийоми активізації учасників.	Не беруть участі на цьому етапі

2	Забезпечує процедуру сумісного планування: ставить навідні, уточнюючі запитання, зіставляє висунуті варіанти, пропонує обґрунтувати висунуті ідеї або їхню критику, ставить додаткові “завдання для обміркування”. Забезпечує виступ представників кожної групи із наробленими пропозиціями, висловлює власну думку. Підвищує соціальну значущість майбутньої справи, радіє цікавим знахідкам.	Розподіляються на мікрогрупи, обирають керівників мікрогруп для ведення дискусії. Обмірковують пропозиції, які висловлюють при обговоренні загального плану проведення КТС. Кожен з учасників бере участь у мозковій атаці, висловлює пропозиції у своїй мікро групі, виражає власну думку з приводу майбутньої КТС. За результатами обговорення в мікро групах моделюють декілька варіантів проведення КТС. Обирається остаточний варіант проведення справи, визначаються організатори, рада справи.
3	Надає консультативну допомогу раді справи, при необхідності сприяє створенню окремих творчих груп. Під час утруднень працює з окремими мікро колективами, шукає та реалізує прийоми для підтримки загального інтересу до майбутньої справи, особисто включається до підготовки одного з фрагментів КТС.	Рада справи, до якої входять представники кожної мікро групи, деталізує створений проект, складає план його проведення. Мікро групи обговорюють проект та обирають будь-який напрямок роботи, починаючи його виконувати.
4	Захоплює вихованців особистим прикладом бадьорого настрою, радісною перспективою близького виконання рішень. Спостерігає за самопочуттям учасників та їх взаємовідносинами.	Кожен з учасників виконує свою роль у мікро групі, а група – визначений фрагмент загальної справи. Готують сюрпризи для товаришів (солодощі, комплементи, сувеніри тощо).
5	Обмірковує логіку аналізу КТС, форму, місце проведення. Виокремлює провідні питання для спільного обговорення. Зіставляє думки учасників, задає уточнювальні запитання, які стимулюють пошук причин успіхів та проблем, що виникли, розвиває та	У мікро групах, а потім на загальному зборі обмірковують запропоновані для аналізу питання, визначають причини перемог та невдач, а також шляхи для подолання останніх. Визначають соціальну значущість проведеної справи, особистий досвід, який збагатився за рахунок

	узагальнює думки учасників. Проявляє чуйність, тактовність, дипломатичність, не дає ображати будь-кого з учасників. Об'єктивно оцінює ситуацію, логічно викладає низку помилок, дає адекватну оцінку роботи. Дякує всім за бажання та вміння підтримати загальну справу та довести її до кінця.	проведеної КТС. Висловлюють персоніфіковані подяки учасникам справи. Проводять індивідуальну рефлексію, визначають власну "Я-позицію" та її причину.
6	Підтримуючи загальний емоційний настрій учасників, переключає їх увагу на наступну КТС. Сприяє реалізації висновків та пропозицій, які були висунуті під час аналізу.	Роблять нариси наступної КТС. Реалізують прийняті під час аналізу рішення, які не вдалося виконати з будь-яких причин під час проведення КТС.

Під час підготовки до відповіді на друге питання зверніть увагу на:

1. Педагогічна підтримка — особлива виховна система, що потребує певної організації процесу управління.

2. *Мета педагогічної підтримки* — навчити дитину розв'язувати особистісні проблеми і розуміти, чому вони виникають, тобто займати рефлексивну позицію по відношенню до проблеми, і на цій основі самостійно будувати цілісну діяльність щодо її розв'язання.

3. М. Полянський наголошує на тому, що педагогічна підтримка буде реалізовуватися лише в разі дотримання таких *принципів*: згода дитини на допомогу і підтримку; опора на особисті сили та потенційні можливості; віра в ці можливості, орієнтація на здатність дитини самостійно долати труднощі; безпека, захист здоров'я, прав, людської гідності; реалізація принципу «не нашкодь»; рефлексивно-аналітичний підхід до процесу і результату.

Педагогічна підтримка — це безпосередній акт спілкування та взаємодії, вільний, рівноцінний, що має значення як для вихованця, так і для вихователя. На основі цього положення А. Витковський виділив сім кроків розв'язання проблеми в режимі діалогу:

Помітити емоційний стан дитини.

- Допомогти їй побачити свою проблему.
- Допомогти визначити своє ставлення до неї.
- Допомогти визначити, що робити.
- Допомогти визначити, як робити.

- Стимулювати вибір дитиною варіанта рішення.
- Стимулювати вироблення нею Плану Дій.

Спеціальна діяльність педагога, яка буде сприяти розв'язанню цих питань ділиться на два етапи:

I Етап. Організація умов, коли дитина має можливість змінювати своє ставлення до труднощів як до неприємного факту, на ставлення до них, як до проблеми. Внаслідок цього педагог виводить дитину на усвідомлення значення суб'єктної позиції.

II Етап. Сприяння дитині в подоланні конкретної проблеми, створення для неї умов різних варіантів дій, які дитина вибирає сама.

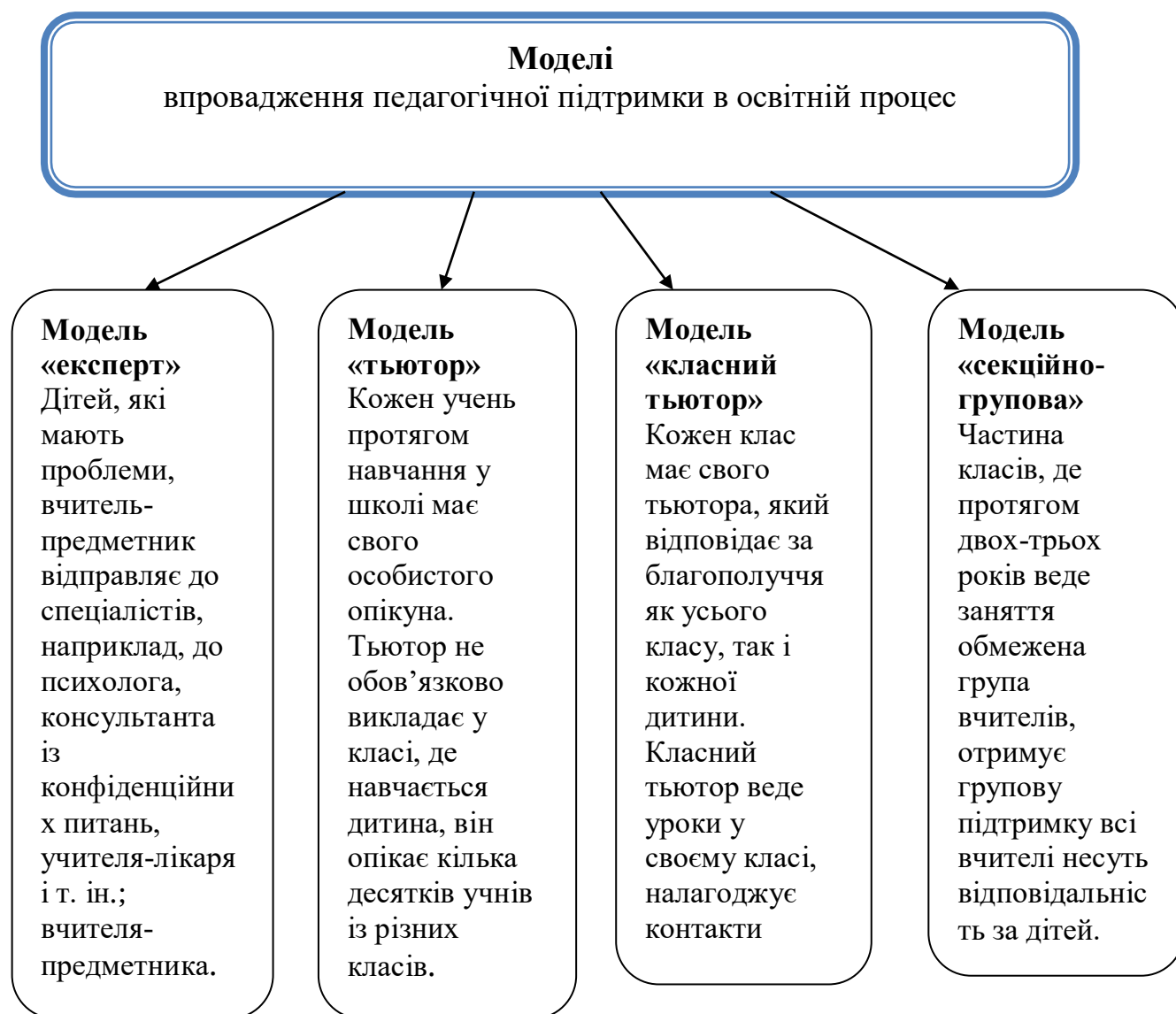
Управлінські дії щодо організації педагогічної підтримки учнів

1. Висуваючи мету і завдання, керівник школи виходить із ціннісного розуміння суті педагогічної діяльності, яка направлена на організацію умов для успішного проходження кожною дитиною етапів її самореалізації.

2. Керівник розуміє, що педагогічна система повинна оперативно реагувати на перешкоди: прогнозувати їх появу і здійснювати можливе випередження, щоб бути готовим до зустрічі з різними проблемами. Він досліджує та аналізує реально існуючу систему, щоб зрозуміти, чому вона відповідає цілям, що висуваються, і задачам, а де входить у пряму суперечність із ними і чому, а також аналізує реальні проблеми учнів, що дозволяє виділити деяку їх типологію, а це дає можливість розвинути компетенції педагогів і фахівців у роботі саме з певними проблемами.

3. Наявність уявлень про те, які саме проблеми необхідно розв'язати, дозволяє організовувати цілеспрямований контроль за діяльністю педагогів, виявляти їх реальні труднощі й надавати допомогу в розвитку професійної компетенції. Діяльність, спрямовану на розвиток професійної компетенції в межах типових проблем, дозволяє побачити, які саме функції необхідні для цього і якого роду системні зв'язки повинні виникати між педагогами та іншими фахівцями. Директор школи добре розуміє, що не можна плутати факт (тобто наслідок проблеми) із самою проблемою (з причинами), тому орієнтується на цінність індивідуального підходу в дослідженні проблеми кожної дитини. Виходячи з того, що існують типові індивідуальні проблеми, що їй ті, й інші необхідно шукати і розв'язувати, директор школи організовує систему так, щоб вона справлялася з цим завданням.

Напрями діяльності керівника: створення умов для професійного зростання вчителя, зміна менталітету діяльності вчителя, звільнення вчителя від занепокоєння, захист його професійних прав, затвердження нової парадигми освітніх підходів (не знання в ім'я людини, а людина, яка самореалізується в цьому світі), залучення вчителя до управління школою, навчання вчителя основ практичної психології і соціальної педагогіки, діагностичних технологій.

Готуючись до 3 питання необхідно визначити:

- на яких ідеях ґрунтується виховна технологія;
- концептуальні положення;
- принципи реалізації технології;
- мета технології, завдання;
- зміст діяльності;
- методи, прийоми, форми діяльності.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. Розкрийте поняття «виховна технологія»
2. Обґрунтуйте які філософські ідеї і психологічні основи лежать в основі концепції сучасних виховних технологій.
3. Здійсніть порівняльну характеристику виховних технологій.

Назва технології	Спільні риси та ідеї	Відмінності

Література

1. Амонашвили Ш. А. Личностно-гуманная основа педагогического процесса / Ш. А. Амонашвили. — Минск : БГУ, 1990. — 560 с.
2. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии / В. П. Беспалько. — Москва : Педагогика, 1989. — 191 с.
3. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання : [навч.-метод. посіб.] / І. Д. Бех. — Київ : ІЗМН, 1998. — 203 с.
4. Гадецький М. В. Організація навчального процесу в сучасній школі / М. В. Гадецький, Т. М. Хлебнікова. — Харків : Ранок, 2003. — 136 с.
5. Гузеев В. В. Образовательная технология : от приема до философии / В. В. Гузеев. — Москва : Сентябрь, 1996. — 112 с.
6. Давыдов В. В. Теория развивающего обучения / В. В. Давыдов. — Москва : ОПЦ ИНТОР, 1996. — 541 с.
7. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання : [навч. посіб.] / В. І. Лозова, Г. В. Троцько ; Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. — 2-е вид., випр. і доповн. — Харків : ОВС, 2002. — 400 с.
8. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии / Г. К. Селевко. — Москва : Народное образование, 1999. — 256 с.
9. Павлютенков Є. М. Модель компетентного випускника школи / Є. М. Павлютенков // Управління школою. — 2005. — №28—29.
10. Падалка О. С. Педагогічні технології / О. С. Падалка, О. М. Нісімчук, Т. О. Смолюк [та ін.]. — Київ : Українська енциклопедія, 1995. — 237 с.
11. Пехота О. М. Особистісно орієнтоване навчання: підготовка вчителя : [монографія] / О. М. Пехота, А. М. Старєва ; 2-е вид., доповн. та перероб. — Миколаїв : Іліон, 2006. — 272 с.
12. Прокопенко І. Ф. Педагогічна технологія : [навч. посібник] / І. Ф. Прокопенко, В. І. Євдокімов. — Харків : Колегіум, 2005. — 224 с.
13. Подмазин С. И. Личностно-ориентированное образование : социал.-филос. исслед. / С. И. Подмазин. — Запорожье : Просвіта, 2000. — 250 с.
14. Третьяков П. И. Технология модульного обучения в школе : практико-ориентированная моногр. / П. И. Третьяков, И. Б. Сеновский ; под ред. П. И. Третьякова. — Москва : Новая шк., 1997. — 352 с.
15. Фурман А. Модульно-розвивальне навчання : принципи, умови, забезпечення / А. Фурман. — Київ : Правда Ярославичів, 1997. — 340 с.
16. Хлебнікова Т. М. Сучасні дидактичні технології : [навч.-метод. посіб. для виклад., слухачів ШО] / Т. М. Хлебнікова. — Харків, ХНПУ, 2006. — 193 с.
17. Хлебнікова Т. М. Освітні технології (в схемах та таблицях) : [навч.-метод. посіб. для студентів із спеціальності 073 «Менеджмент»] / Т. М. Хлебнікова. — Харків, 2016. — 100 с.
18. Якиманская И. С. Технология личностно-ориентированного обучения в современной школе / И. С. Якиманская. — Москва : Сентябрь, 2000. — 176 с. — (Б-ка журнала «Директор школы»).

Навчальне видання

Хлєбнікова Таліна Миколаївна

ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Методичні рекомендації до семінарсько-практичних занять для студентів зі спеціальності 073 «Менеджмент»

Відповідальний за випуск: Гречаник О. Є.

Комп'ютерна верстка: Хлєбнікова Т. М.

Коректор: Григораш В. В.

Відповідальність за дотримання вимог академічної доброчесності несуть автори

Підписано до друку 11.11.2019 Формат 60х84. Папір офсетний.

Гарнітура Times New Roman. Друк офсетний. Ум. друк. арк 2,7.
Обл.- вид. арк. Зам. № 8-14/41-1. Тираж 15 прим. Ціна договірна

ТОВ «Планета-Прінт» м. Харків, вул. Фрунзе, 16

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

серія ДК №4568 від 17.06.2013 р.

61002, м. Харків, вул. Фрунзе, 16.

Надруковано з готового оригінал-макету у друкарні ФОП Томенко Ю. І.
м. Харків, пл. Захисників України, 4.